

LIMBURGSE

VOGELS

2

JAARGANG 4 / 1993

Een uitgave van de
Vogelstudiegroep van
het Natuurhistorisch
Genootschap in Limburg
en de Vogelwacht
Limburg

LIMBURGSE VOGELS

Opricht in maart 1989, is een uitgave van de Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en de Vogelwacht Limburg.

Limburgse Vogels verschijnt viermaal per jaar en publiceert artikelen, mededelingen en andere informatie op veldornithologisch gebied in Limburg.

Redaktie

De redaktie van 'Limburgse Vogels' bestaat uit:

Ernest van Asseldonk
Jan Boeren
Rob van der Laak
Karel Lemmens
Boena van Noorden
Frans Schepers
Ran Schols
Henk Swinkels

Fotoredaktie

Ran Schols

Redaktie-secretaris

Rob van der Laak, Bethlehemstraat 34,
6418 GK Heerlen

Layout & zetwerk

bvdm, Bureau van de Manakker, Grafische producties bv, Maastricht

Drukkerwerk

Swalmer Handelsdrukkerij b.v.

Contactadres & abonnementen

Ernest van Asseldonk, Aldrinstraat 16,
6071 BG Boukoul-Swalmen

Abonnementen

f 22,50 per jaar, overmaken op gironummer 1703655, t.n.v. Vogelwacht Limburg te Swalmen, o.v.v. 'Limburgse Vogels'. Voor leden van de Vogelwacht Limburg en het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg is de abonnementsprijs f 17,50. Bedrijven, instellingen, verenigingen e.d. betalen minimaal f 35,00 per jaar. Voor België is de prijs BFR 350 (leden) of BFR 450 (niet-leden), overmaken op nr. 000-1507143-54, o.v.v. 'Limburgse Vogels'

Adressen

Vogelwacht Limburg, p/a. Hattemstraat 8,
6136 BX SIRRARD
Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Postbus 882,
6200 AW MAASTRICHT.

Adreswijzigingen, opzeggingen, klachten en dergelijke schriftelijk doorgeven aan het contactadres. Opzeggingen dienen vóór 1 januari van het nieuwe kalenderjaar te geschieden.

Foto omslag

Roodkeelpieper, Itteren 10 mei 1993 (foto: K. Lemmens)

Broedende roofvogels in zuidelijk Limburg in 1986-90: een bewerking van BSP-materiaal

Fred Hustings & Frans Schepers

In 1986 is SOVON gestart met het Bijzondere Soorten Project (BSP) Broedvogels, een grootschalig landelijk onderzoek naar verspreiding en aantalsontwikkeling van zeldzame en schaarse vogelsoorten en kolonievogels. Na de nodige kinderziekten lijkt het project, althans wat medewerking betreft, redelijk te lopen. Momenteel wordt door SOVON onderzocht hoe het project moet worden bijgesteld om de monitoringdoelstelling te verbeteren. Daarom wordt gewerkt aan een analyse van alle resultaten en een methodologische evaluatie van het BSP tot nu toe.

Eind december 1992 werden wij door Rob Bijlsma benaderd voor het leveren van gegevens over verspreiding en aantallen van broedende roofvogels in zuidelijk Limburg, dit ten behoeve van een landelijk overzicht in een toekomstige publikatie. Omdat er op dat moment een controle-uitdraai lag van vijf jaar BSP onderzoek (1986-90), hebben wij de kans gegrepen om twee vliegen in één klap te slaan. Door de BSP-gegevens kritisch tegen het licht te houden konden roofvogelgegevens zonder veel rompslomp boven water worden gehaald, en kon tevens worden geanalyseerd of het BSP, voor deze vogelsoorten en in dit gebied, goed en voldoende materiaal levert.

Gebied

Het hele district 18, Limburg-Zuid, werd onder de loep genomen. De noordgrens van dit district loopt ongeveer van Maasbracht via Sint Odiliënberg naar Vlodrop. De zuid- en westgrens wordt gevormd door België, de oostgrens door Duitsland. Het gebied is ca. 900 km² groot.

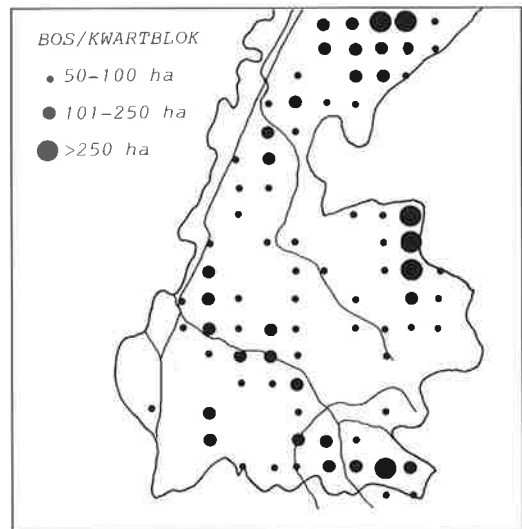
Zuidelijk Limburg is een dichtbevolkte streek met rond Heerlen-Kerkrade, Maastricht en Geleen-Sittard grote stedelijke agglomeraties. De grond is vrijwel overal zeer vruchtbaar en sinds de middeleeuwen merendeels in cultuur gebracht.

Bos is er relatief schaars (<10%, figuur 1). De meest bosrijke streken komen voor bij Sint Odiliënberg-Montfort (vooral grove den en ander naaldhout, plaatselijk ook wel loofhout), tussen Echt en Nieuwstad (veel rijk loofbos), in de omgeving van Brunssum-Schinveld (vooral grove den en eiken-berkenbos), op de steile hellingen van de Geul en de Gulp (overgangen van vrij arm doorsgeschoten ei-

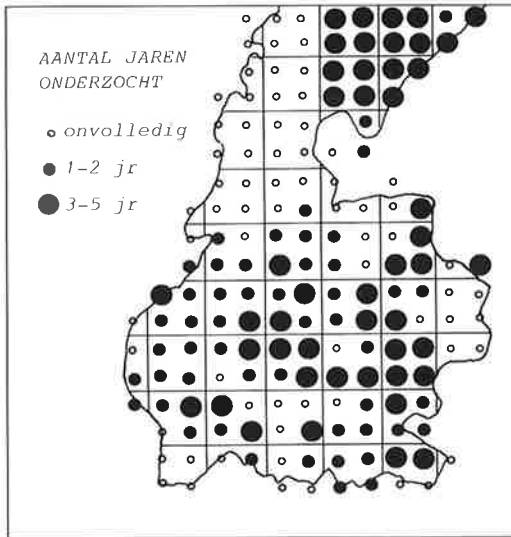
ken-berkenhakhout of aanplant op het plateau naar rijk gevarieerd loofbos langs de onderrand) en tussen Vaals en Epen (idem, maar ook over grote oppervlakte fijnspar en japanse larix). Het merendeel van het bos is middeloud, tussen 30-70 jaar. De intensiteit van beheer is wisselend en varieert van puur productiebos (vooral naaldhout) tot een beheer van vrijwel niets doen (sommige hellingbossen). Het agrarisch gebied heeft in de afgelopen decennia qua kleinschaligheid veel moeten inboeten. Desondanks zorgen kleine veldbosjes of andere opgaande elementen (laanbeplanting, holle wegen etc.) ervoor dat een echt open landschap zeldzaam is, met uitzondering van delen langs de Maas en sommige landbouwplateaus.

Methode

Het BSP werkt met kwartblokken (2,5 x 2,5 km) die enkele malen in het broedseizoen in hun geheel op systematische wijze moeten worden onderzocht. De methode en de criteria die gehanteerd worden bij de interpretatie van de verzamelde waarnemingen, zijn beschreven in SOVON & CBS (1986).

Figuur 1. Oppervlakte bos per kwartblok in zuidelijk Limburg, grof geschat vanaf de topografische kaart.

Figuur 2. Volledigheid van onderzoek naar roofvogels in zuidelijk Limburg. Weergegeven is het aantal jaren dat een kwartblok is onderzocht in 1986-90.

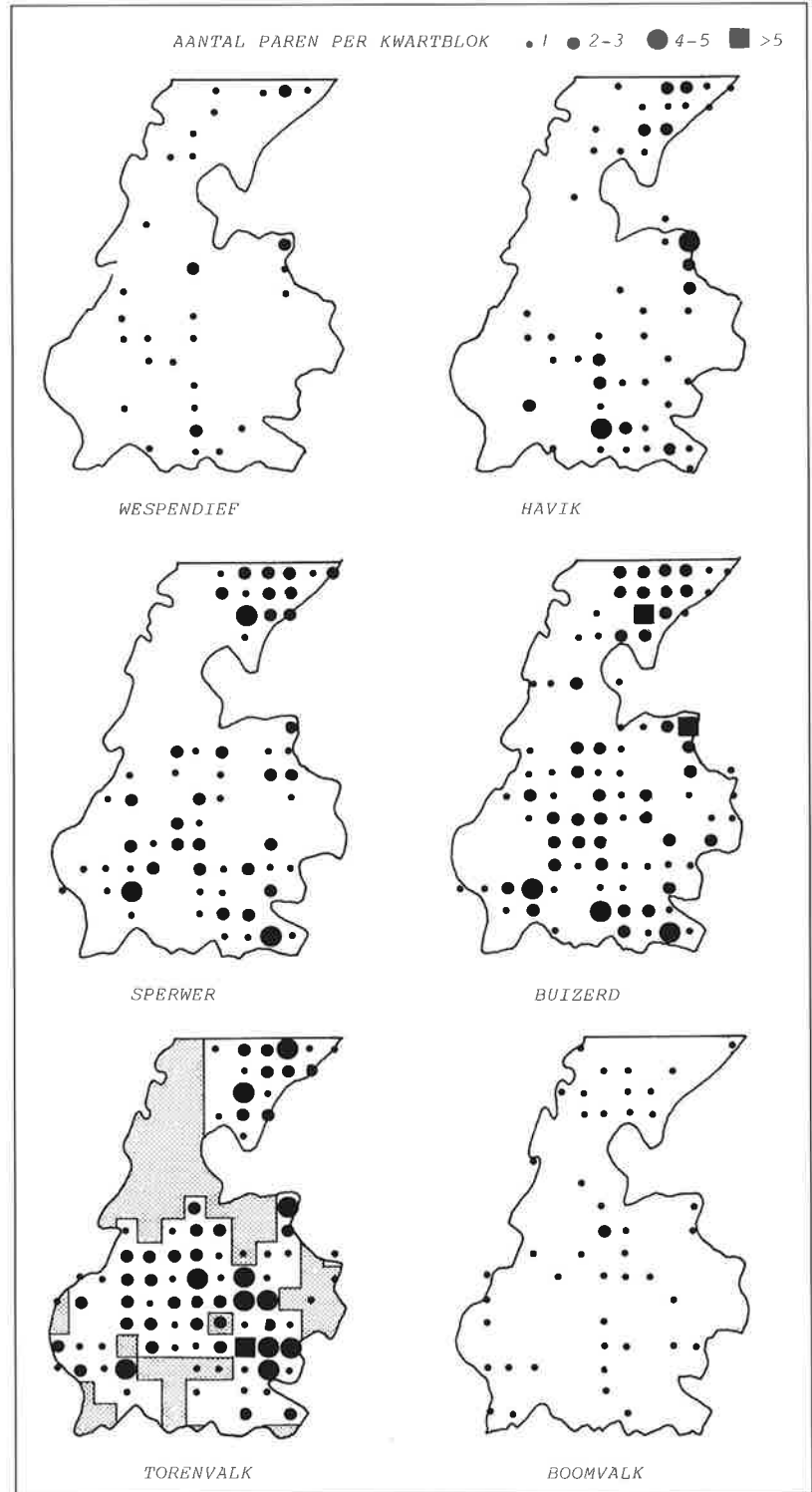
Aan de hand van de uitdraai hebben we per jaar vastgesteld in hoeveel kwartblokken de roofvogels goed onderzocht waren. Met "goed" wordt bedoeld dat alle soorten onderzocht waren in het hele kwartblok (ook nulwaarnemingen tellen in dit verband mee) en dat de aantallen betrouwbaar leken, vergeleken met die in overeenkomstige kwartblokken in de omgeving. Minder goed onderzochte blokken (bijvoorbeeld alleen een of enkele roofvogelsoorten onderzocht, of aantallen duidelijk veel te laag) werden beschouwd als aanvullende waarnemingen.

In figuur 2 is uitgezet in hoeveel jaar de kwartblokken goed onderzocht zijn in 1986-90. De meeste bosrijke streken, in principe de interessantste gebieden voor roofvogels, zijn redelijk tot goed te zijn onderzocht, bijvoorbeeld de omgeving Montfort-Sint Odiliënberg-Vlodrop, Schinveld-Brunssum en delen van het Geuldal. De bossen tussen Vaals en Epen zijn minder goed bekeken terwijl van de in potentie zeer interessante bossen tussen Echt en Nieuwstad jammer genoeg weinig gegevens ontvangen zijn. Dit laatste geldt ook voor delen van het Maasdal tussen Born en Roosteren, maar het verschil is dat hier geen bijzondere aantallen roofvogels te verwachten zijn.

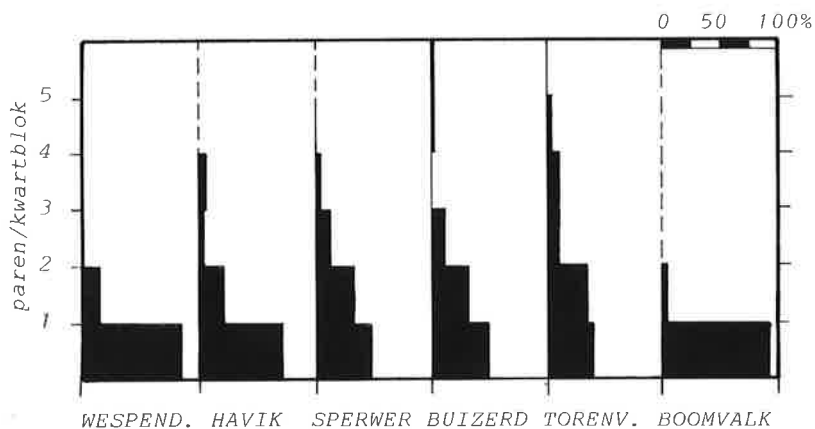
Om aantalsschattingen te kunnen maken is voor slecht onderzochte gebieden gebruik gemaakt van aanvullende, niet in het BSP opgenomen waarnemingen van derden. Daarnaast zijn schattingen gemaakt op grond van kaartstudie en kennis van dicht-

heden in nabijgelegen, qua landschap vergelijkbare gebieden. Per soort zijn er duidelijke verschillen in de betrouwbaarheid van de gepresenteerde gegevens.

De Havik is vermoedelijk de best onderzochte roofvogel in het district, mede dankzij grootschalig ringonderzoek. De Boomvalk is eveneens redelijk goed onderzocht; omdat de soort in zuidelijk Limburg vrij schaars voorkomt worden broedgevallen vaak doorgegeven, ook door derden. Wel lijken relatief veel broedplaatsen niet jaarlijks bezet te zijn en/of zijn de exacte broedlocaties niet altijd duidelijk. Bij het schatten van de broedpopulatie werd hiermee rekening gehouden. De Buizerd is vrij goed onderzocht, maar in gebieden die alleen in jaren met een slechte stand zijn onderzocht (1986-87), zullen de aantallen te laag uitvallen in vergelijking met gebieden die alleen in jaren met een goede stand (1989-90) geïnventariseerd zijn. Bij het schatten van de populatie werd gepoogd te corrigeren voor het jaar van onderzoek. Het inventariseren van Sperrers kan lastig zijn voor minder ervaren waarnemers. Bovendien broedt de soort tegenwoordig steeds vaker in zeer kleine naaldbosjes, in loofbossen met slechts enkele naaldbomen of zelfs in puur loofhout, ook in stedelijke gebieden. Men mag aannemen dat de in het BSP opgegeven aantallen in sommige gevallen te laag zijn en dat ook de schattingen voor niet onderzochte gebieden eerder te laag zullen zijn dan te hoog. Wespddieven inventariseren is een vermoeiende en niet zelden frustrerende bezigheid. Nieuw gebouwde nesten zijn, zeker in rijk loofbos, moeilijk te vinden. Omdat veel van de bossen bezuiden Sittard langgerekt en smal zijn, bestaat de kans dat de soort hier door baltsgedrag of anderszins toch wel ontdekt wordt. Het is echter niet duidelijk hoe betrouwbaar de opgegeven aantallen en de door ons gemaakte schattingen zijn. De Torenvalk is verreweg de slechtst onderzochte soort in zuidelijk Limburg. Veel waarnemers blijken niet de moeite te doen of slagen er niet in de soort goed te tellen, met name in nogal open landschap met verspreide bosjes, waar inventariseren tijdrovend is. Bovendien zal de soort, als enige der roofvogels, in behoorlijke aantallen voorkomen in het slecht onderzochte noordwestelijke, nogal open deel van het district. Voor grote gebieden moesten derhalve schattingen worden gemaakt op grond van kaartstudie, wat natuurlijk alleen tot zeer grove gegevens kan leiden. Om een idee te hebben van de aantalsontwikkeling in de periode 1986-90 werden voor een aantal soorten indexen berekend op grond van paarsgewijze vergelijkingen van in opeenvolgende jaren geïnventariseerde gebieden. Als gevolg van bovenstaande kanttekeningen geven deze indexen de aantalsontwikkeling slechts in globale zin weer.

Figuur 3. Maximale aantallen broedende roofvogels per kwartblok in 1986-90. Slecht of niet onderzochte blokken zijn gearceerd aangegeven in het kaartje van de Torenvalk.

Figuur 4. Frequentieverdeling van het aantal broedparen per kwartblok van roofvogels in 1986-90.

Resultaten

Verspreiding en dichtheden

In figuur 3 zijn de maximale aantallen broedparen per kwartblok in 1986-90 in kaart gebracht voor alle roofvogelsoorten. De gebieden die niet of niet goed onderzocht waren, zijn aangegeven in de kaart van de Torenvalk. In figuur 4 wordt weergegeven in hoeveel kwartblokken een bepaald aantal is vastgesteld.

De Wespendif wordt in alle bosrijke delen aange troffen maar lijkt een lichte voorkeur te hebben voor de hellingbossen. Let bijvoorbeeld op het voorkomen langs Geul en Gulp, waar de soort in vrijwel ieder kwartblok is vastgesteld, zij het niet jaarlijks. In de veel grotere bossen bij Schinveld-Brunssum

en ten noordoosten van Echt komt de soort eveneens regelmatig voor. Het voorkomen ten noorden van Sittard en bij Vaals is zonder twijfel onderschat; buiten het BSP om werden hier verschillende broedgevallen bekend. Soms komt de soort in relatief kleine bosjes in open agrarisch gebied tot broeden, zoals werd vastgesteld bij de kartering van Centraal Plateau (NMF, 1988). De aantallen Wespendifven per kwartblok zijn doorgaans laag, meestal een en een enkele keer twee paren (gemiddeld 1,14).

De Havik broedt momenteel in alle grotere bossen (>50 ha) en heeft zich ook (zij het niet overal jaarlijks) gevestigd in een aantal kleinere bossen. De soort heeft een gelijkmatige verspreiding in de bossen ten oosten van Echt, tussen Schinveld-Brunssum en in de hellingbossen in de Zuidlimburgse beekdalen. Meestal zijn er een of twee paren per

De Boomvalk heeft in Zuid-Limburg momenteel een ruimere verspreiding dan in de jaren zeventig (foto: J. Stok).

kwartblok vastgesteld (gemiddeld 1,38), maar het aantal kan oplopen tot vier (omgeving Schinveld en Gulpen).

De Sperwer heeft duidelijk een ruimere verspreiding dan de Havik en bereikt hogere dichtheden, zeker wanneer we bedenken dat de sperwerkaart veel minder volledig is. De tijd dat de soort uitsluitend voorkwam in de grotere naaldhoutcomplexen, is voorbij. Broedgevallen in kleine sparrebosjes in agrarisch gebied zijn geen uitzondering meer, net als broedgevallen in loofhout. In vogelrijke loofbossen met een geringe component naaldhout kan de soort toch flinke dichtheden bereiken (Savelsbos 1,7/100 ha). Vermoedelijk komt de soort momenteel in het merendeel der kwartblokken tot broeden, met uitzondering van zeer open gebieden. Het hoogste aantal dat in een kwartblok werd geteld was vijf paren tussen Echt en Koningsbosch (gemiddeld 1,75).

De Buizerd broedt zowel in grote als kleine bossen en kan soms al genoeg nemen met een populierenlaan in open landschap. De soort heeft dan ook een ruime verspreiding in zuidelijk Limburg en komt ongetwijfeld nog meer voor dan hier aangegeven. De hoogste aantallen worden opgegeven voor de streek beoosten Echt, de Schinveldse bossen, het Savelsbos en de hellingbossen bij Gulpen en Epen. Het is aannemelijk dat de aantallen tussen Echt en Nieuwstadt in een vergelijkbare orde van grootte vallen. Het maximale aantal in een kwartblok aangetroffen Buizerdparen bedraagt zes in de omgeving van Schinveld en tussen Koningsbosch-Echt (gemiddeld 1,81).

De Torenvalk is in vrijwel alle goed onderzochte kwartblokken aangetroffen en zal ook in bijna alle niet (goed) geïnventariseerde kwartblokken voorkomen. Relatief hoge aantallen zijn bekend van tamelijk open landbouwgebieden met verspreide bosjes tussen Heerlen en Wittem, en langs de randen van grotere bosgebieden zoals het Schinveldsebos, het Savelsbos en de bossen ten oosten van Echt. Het is zeker dat de aantallen in sommige kwartblokken te laag zijn, een gevolg van onvoldoende intensief onderzoek dat alleen in jaren met een slechte stand plaats vond. Maximaal zijn er zes paren in een kwartblok vastgesteld in de omgeving van Eys-Wittem (gemiddeld 2,01).

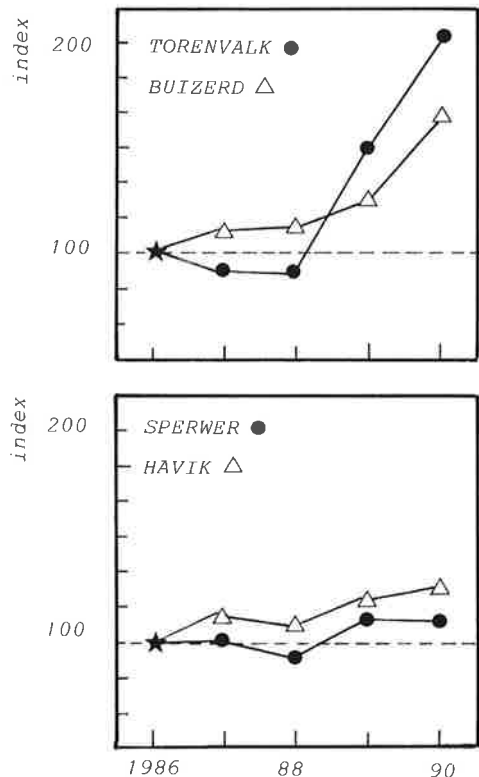
De Boomvalk is in het hele gebied vastgesteld, steeds in lage aantallen per kwartblok. In tegenstelling tot soorten als Havik, Sperwer en Buizerd is er geen sprake van hogere dichtheden in de bosrijke delen. Relatief veel Boomvalken komen voor in de beekdalen, langs de Maas (waar het voorkomen onvolledig in kaart gebracht is) en in de vrij open gebieden tussen Echt en Koningsbosch. Slechts voor twee blokken zijn twee paren opgegeven, voor

Soort	BSP	Schatting
Wespendief	33	35-45
Havik	69	65-75
Sperwer	105	130-160
Buizerd	159	180-240
Torenvalk	174	250-350
Boomvalk	47	40-50
Rode Wouw	1	0-1

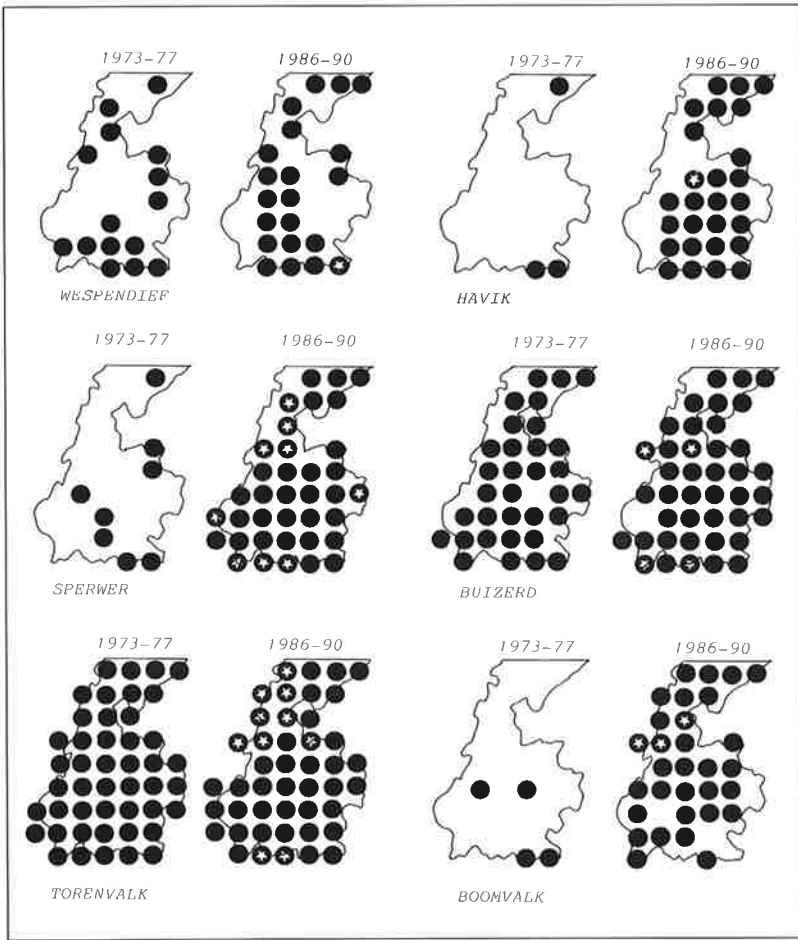
Tabel 1. Maximale aantal broedparen van roofvogels in 1986-90. BSP: opgetelde maxima BSP-onderzoek. Schatting: schatting hele gebied.

alle overige één paar (gemiddeld 1,04).

Niet op kaart opgenomen is de Rode Wouw. Een zeker broedgeval werd vastgesteld in 1988 in het zuidelijk deel van het gebied (nestvondst; later twee adulte en een juveniele vogel doodgevonden). Net over de grens broedt de soort vermoedelijk vrijwel jaarlijks in enkele paren in de Voerstreek (België) en het in Aachenerwald (Duitsland). Op de Belgische kant zijn eveneens recent broedgevallen mislukt

Figuur 5. Aantalsontwikkeling van vier soorten roofvogels in zuidelijk Limburg in 1986-90 (index; 1986=100).

Figuur 6. Verspreiding per atlasblok van roofvogels in zuidelijk Limburg in 1973-77 (naar Teixeira 1979) en 1986-90. Aanvullende gegevens (niet uit BSP) zijn weergegeven met een apart symbool.

door vergiftiging. De kwetsbaarheid van de soort voor vergiftiging en andere al dan niet moedwillige vervolging lijkt een definitieve vestiging in de weg te staan.

Aantallen

Om een idee te hebben van de maximale aantallen die in 1986-90 gebroed hebben in zuidelijk Limburg, hebben we de maxima per kwartblok opgeteld en aangevuld met niet in het BSP opgenomen gegevens. Vervolgens hebben we een correctie trachten uit te voeren voor aantalsfluctuaties, onvolledig onderzoek en dubbelleningen (verplaatsing van nest). Daarnaast werd geprobeerd een voorzichtige schatting te maken voor de in het geheel niet onderzochte gebieden. In tabel 1 zijn de opgetelde BSP-maxima opgenomen en de uiteindelijke schattingen van de broedpopulatie. Bedenk hierbij dat ook de

schattingen maxima zijn. Bij Buizerd en Torenvalk hebben de aantallen betrekking op de zeer goede jaren 1989-90. In slechte jaren liggen de aantallen voor beide soorten aanzienlijk lager. Voor 1986-87 worden ze ruwweg geschat op 100-120 (Buizerd) resp. 125-200 paren (Torenvalk).

Aantalsveranderingen 1986-90 (figuur 5)

Door paarsgewijze vergelijking van gebieden die in opeenvolgende jaren geteld zijn, is een eenvoudige index berekend van enkele soorten (aantallen in 1986 zijn op 100 gesteld). Torenvalk en Buizerd vertonen een overeenkomstig beeld met een sterke toename in 1989 en 1990. Deze toename komt waarschijnlijk op conto van een zeer goede veldmuizenstand in die jaren en is landelijk geregistreerd (SOVON 1992). Overigens is de stand van de Torenvalk na 1990 weer ingezakt als gevolg van een

afgenomen muizenaanbod. Bij de Buizerd is de afname minder groot geweest.

Havik en Sperwer zijn in 1986-90 licht toegenomen. De toename van de Sperwer is in werkelijkheid vermoedelijk groter geweest dan uit de figuur blijkt. Ook na 1990 is deze soort lokaal nog steeds verder toegenomen. Bij de Havik lijkt vrijwel alle biotoop inmiddels bezet te zijn en een verdere sterke toename is onwaarschijnlijk.

Van Wespendif en Boomvalk konden geen indexen worden berekend omdat de aantallen te laag zijn. De gegevens van de Boomvalk lijken overigens eerder op een afname in de jaren 1986-90 te wijzen dan op een toename.

Veranderingen in verspreiding

De verspreiding van roofvogels in Nederland is in 1973-77 per atlasblok (5x5km) onderzocht en vastgelegd in de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Teixeira 1979). In deze periode begonnen verschillende soorten roofvogels (Havik, Sperwer, Buizerd) zich te herstellen van een sterke afname die eind jaren vijftig en in de jaren zestig had plaatsgevonden als gevolg van indirecte vergiftiging met landbouwvergiften. Om veranderingen in de verspreiding sinds de jaren zeventig zichtbaar te maken zijn de resultaten van het onderzoek in 1986-90, aangevuld met overige informatie uit deze periode, overgezet op atlasblokken (figuur 6).

Havik en Sperwer waren destijds aanzienlijk zeldzamer en hebben hun verspreiding enorm uitgebreid, net als elders in Nederland. Hetzelfde lijkt te gelden voor de Boomvalk, maar in dit geval is het verschil tussen beide perioden wat overtrokken. In 1973-77 kwam de soort in slechts vier atlasblokken voor als zekere of waarschijnlijke broedvogel, maar

in liefst 17 blokken was de soort genoteerd als mogelijke broedvogel. Het is aannemelijk dat de soort in een aantal van deze blokken broedde. Desalniettemin is het een feit dat de Boomvalk momenteel een ruimere verspreiding heeft dan destijds. Doordat veel broedplaatsen niet jaarlijks bezet lijken te zijn, geeft de cumulatie van vijf jaar onderzoek bij deze soort overigens een te rooskleurig beeld in vergelijking met een gemiddeld jaar. De Buizerd had zich medio jaren zeventig in zuidelijk Limburg al deels hersteld van de catastrofale achteruitgang in de jaren zestig. Hoewel de aantallen sindsdien nog toegenomen zijn, is de verspreiding (op atlasblok-niveau) slechts marginaal veranderd. Over de Wespendif is weinig met zekerheid te zeggen; de schijnbare uitbreiding in sommige gebieden kan een gevolg zijn van beter onderzoek. De verspreiding van de Torenvalk is min of meer gelijk gebleven. Overigens is dit de enige roofvogel waarvan de aantallen naar onze inschatting momenteel lager zijn dan in de jaren zeventig.

Evaluatie

Het BSP onderzoek zoals het in 1986-90 in zuidelijk Limburg is uitgevoerd blijkt redelijk te voldoen met het oog op het vaststellen van verspreiding en dichtheden van roofvogels. Voor monitoringdoeleinden is het minder goed geschikt, al komen er wel degelijk betrouwbare gegevens uit voort wat enkele soorten betreft. Om het onderzoek naar roofvogels efficiënter te maken moet de dekkingsgraad van het onderzoek lokaal verbeterd worden en het monitoringaspect worden benadrukt.

Van de in potentie voor roofvogels zeer interessante gebieden is de streek tussen Echt en Nieuwstadt het

Sperwers worden de laatste jaren ook regelmatig in loofbossen broedend aangetroffen (foto: J. Stok).

slechtst onderzocht. Jammer, want door de vele grote of kleine, vaak rijk gestructureerde loofbossen in deze hoek zijn hier leuke resultaten te verwachten. Met een gerichte krachtsinspanning in deze omgeving kan de kennis over verspreiding en dichtheden van roofvogels in zuidelijk Limburg belangrijk toenemen. Overigens lijkt hier vanaf 1993 verandering te komen nu er een actieve vogelwerkgroep aan het inventariseren gaat.

Het tweede aspect, dat van de niet optimale monitoring, lijkt een algeheel manco van het BSP tot nu toe te zijn. Verspreidingsaspecten blijken in het BSP beter uit de verf te komen dan monitoringaspecten. Dit komt omdat het aantal kwartblokken dat gedurende enkele jaren onderzocht wordt, niet al te groot is. Blijkbaar kost het enig doorzettingsvermogen om jaar in jaar uit hetzelfde gebied uit te kammen. Toch is het BSP juist opgezet om de aantalsontwikkeling te volgen, en zijn de verspreidingsaspecten een afgeleide doelstelling (een nieuw atlasproject is een beter instrument om de landelijke verspreiding van vogels vast te leggen). Daarom wordt hier benadrukt dat het vanuit een

oogpunt van monitoring beter is om hetzelfde kwartblok vijf jaar te volgen dan vijf jaar lang telkens een ander kwartblok te onderzoeken.

Dankwoord

Alle BSP-medewerkers die gegevens instuurden van zuidelijk Limburg worden bedankt voor hun inspanningen. Hetzelfde geldt voor de medewerkers aan de roofvogelinventarisaties, in het bijzonder J. Erkens vanwege zijn coördinerende rol in het veldwerk.

Literatuur

- Natuur, Milieu en Faunabeheer in Limburg 1988, Inventarisatierapport Natuur, Landschap en Cultuurhistorie van het herinrichtingsgebied Centraal Plateau (Zuid-Limburg), Roermond.
SOVON 1992. BMP-resultaten 1991. SOVON-Nieuws 5 (3): 5-8.
SOVON & CBS 1986. Handleiding Bijzondere Soorten Project (broedvogels). Herziene versie. SOVON, Arnhem.
Teixeira R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Fred Hustings, Veldstraat 52, 6533 CD Nijmegen
Frans Schepers, Ophoven 56, 6133 XW Sittard

Scheuren van grasland in het Schepersberg Peelke (gem. Meijel): effecten op de weidevogels

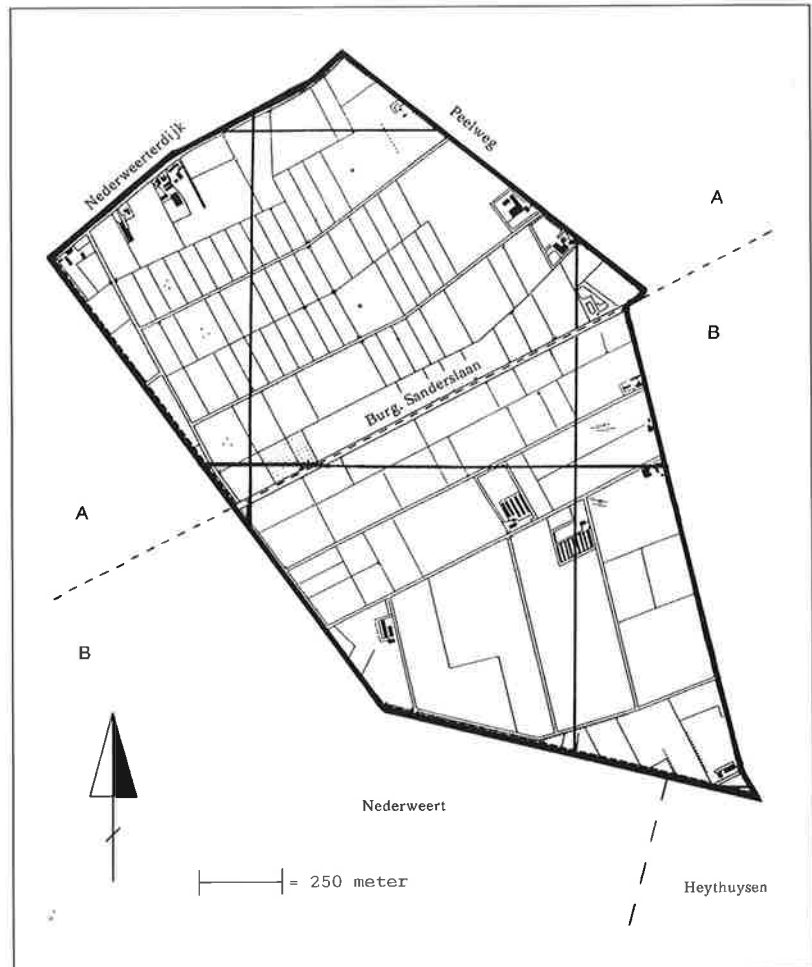
Werkgroep Behoud de Peel

Medio februari 1991 presenteerde de gemeente Meijel de Voorbereidingsnota herziening bestemmingsplan 'Buitengebied'. Er werd gekozen voor het maken van een nieuw bestemmingsplan waarin de nieuwste inzichten zouden worden verwerkt. Nadat aanvankelijk geen rekening was gehouden met broedvogelgegevens werden deze later alsnog in het plan verwerkt.

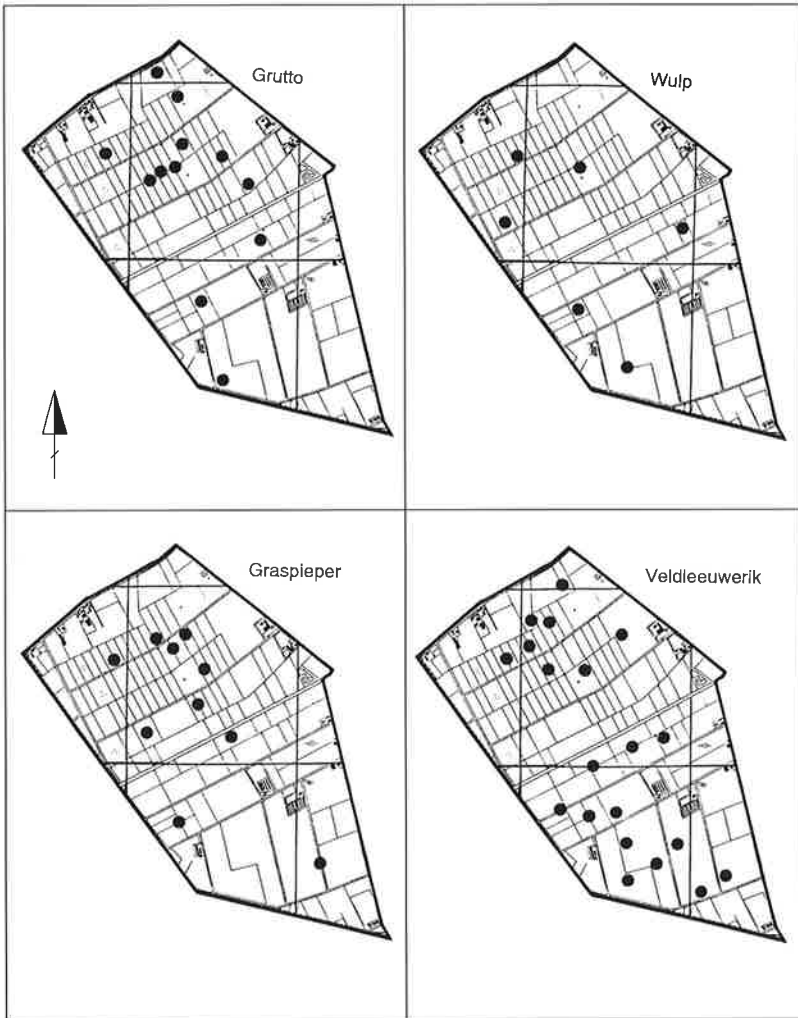
Het ontwerp-bestemmingsplan werd wereldkundig gemaakt op 21 oktober 1991 op een informatiebijeenkomst. Verschillende partijen zoals de ge-

organiseerde landbouw, I.V.N. en Werkgroep Behoud de Peel werden al in deze voorbereidingsfase actief bij de planvorming betrokken.

Het voorbereidingsbesluit voor het nieuwe bestemmingsplan zou in de raadsvergadering van 9 december 1991 worden genomen. In dit plan was een aanlegvergunningstelsel voor het scheuren van grasland in de weidevogelgebieden opgenomen. Dit laatste houdt in dat men voor het blijvend scheuren van grasland voor de gronden in het weidevogelgebied Schepersberg Peelke (figuur 1) een vergun-

Figuur 1. Ligging van het Schepersberg Peelke in Meijel

Figuur 2. Verspreiding van de Grutto, Wulp, Graspieper en Veldleeuwerik in het Schepersberg Peelke in 1991 (naar: van der Coelen & van Seggelen, 1993).

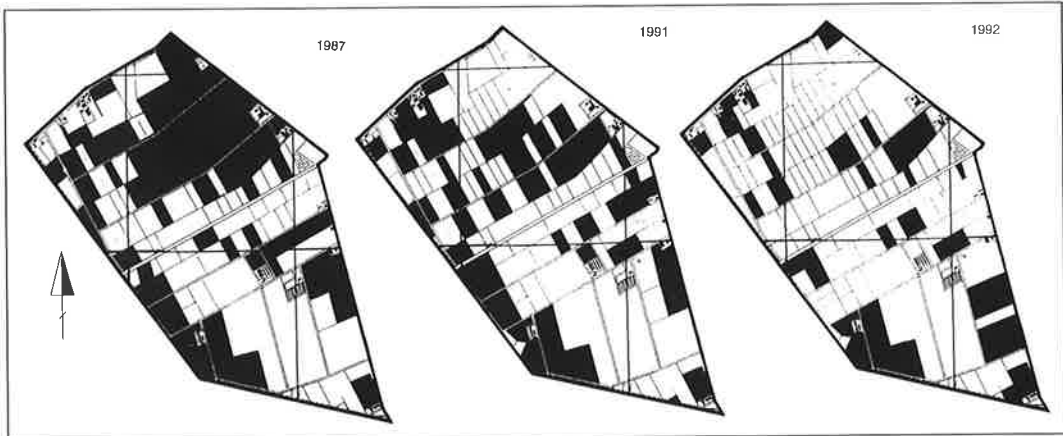
ning van Burgemeester en Wethouders moet hebben. Grasland scheuren en weer inzaaien met graszaad kan dus zonder vergunning. Een belangrijke reden om in het bestemmingsplan buitengebied beperkingen te stellen aan het scheuren van grasland was de langzame maar zekere daling van het graslandareaal en de toename van het areaal bouwland. Met het verdwijnen van het grasland verdwijnen ook de weidevogels in het gebied. Met de aanlegvergunning beoogde de raad de broed- en foerageerfunctie van het weidevogelgebied te behouden.

Naar mate de datum 9 december 1991 naderbij kwam ontstond enige onrust onder de agrariërs in Meijel. In een korte periode tot het moment waarop het voorbereidingsbesluit werd genomen, werden

massaal de graslanden gescheurd en niet meer ingezaaid. Het tempo van het scheuren van grasland werd ten opzichte van vorige jaren bijna met een factor 6 opgevoerd. De in het Schepersberg Peelke verblijvende weidevogelgemeenschap werd daardoor in korte tijd sterk verarmd. Dit artikel beschrijft het effect van de omzetting van grasland in akkerland op de weidevogels in het gebied.

Beschrijving gebied

Het Schepersberg Peelke is een jong hoogveenontginningsgebied in het westen van de gemeente Meijel. Het wordt aan de noordzijde begrensd door de Nederweerderdijk, aan de oostzijde door de Peelweg en aan de zuid- en westzijde door de

Figuur 3. Areaal grasland (zwart) in het Schepersberg Peelke in 1987, 1991 en 1992.

gemeentegrens met Nederweert en Heythuysen (figuur 1). De oppervlakte bedraagt 252 ha. In de jaren vijftig is het gebied deels ontgonnen en in cultuur gebracht. De afwatering was destijds niet optimaal, waardoor vele gronden als grasland in gebruik werden genomen. Deze graslanden maakten het gebied tot een geschikt foerageer- en broedgebied voor met name weidevogelsoorten als Grutto en Wulp.

Het Schepersberg Peelke kan op grond van het verkavelingspatroon in een noordelijk (deelgebied A) en in een zuidelijk gebied (deelgebied B) worden opgedeeld. Deelgebied A (123 ha) ligt ten noorden van de Burgemeester Sanderslaan en deelgebied B (129 ha) ten zuiden van deze weg (figuur 1).

Methode

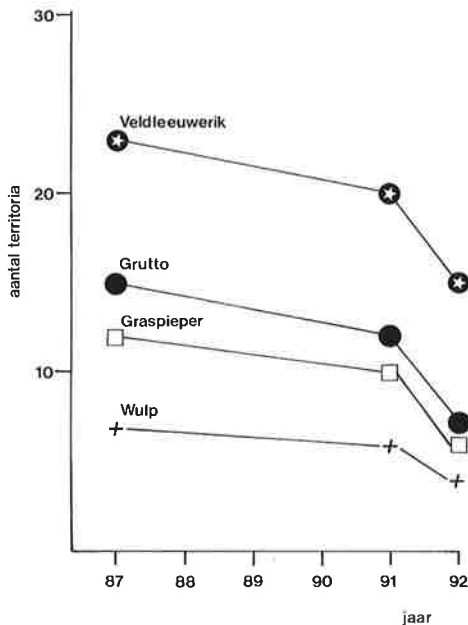
Van het Schepersberg Peelke bestaan van de periode voor 1991 geen systematisch verzamelde gegevens van de weidevogelstand. Plaatselijke vogelkenners spreken echter voor deze periode over een goed ontwikkelde weidevogelgemeenschap met voor Limburgse begrippen hoge dichtheden (mond. med. J. Dorsers, Meyel). In 1991 is de avifauna van het gebied door karteerders van de Provincie Limburg (van der Coelen & van Seggelen, 1993) in kaart gebracht (figuur 2). In 1992 is het gebied niet

systematisch op weidevogels geïnventariseerd, wel zijn tijdens vier bezoeken in de broedtijd de aantallen Grutto's, Wulpen, Graspiepers en Veldleeuweriken genoteerd. Deze wijze van inventariseren komt sterk overeen met de door Hustings *et al.* (1985) beschreven turfmethode. Vanwege het ontbreken van geschikte (vergelijkbare) inventarisatiegegevens voor en na 1991 is getracht om via een omweg de aantallen van de in het studiegebied broedende weidevogels in 1987 en in 1992 te schatten. Hiertoe zijn de inventarisatiegegevens van 1991 als referentie gekozen. De extrapolatie is gebaseerd op de 'toename' c.q. afname van het areaal grasland ten opzichte van 1991. Van 1987, 1991 en 1992 zijn deze gegevens voor het Schepersberg Peelke bekend (Instituut voor Ruimtelijk Onderzoek, 1988 en Visser schrift. med.). Voor het gemak is uitgegaan van een lineair verband tussen de afname van het areaal grasland en de afname de aantallen weidevogels. Dus bijvoorbeeld bij een vastgestelde afname van het areaal grasland tussen 1991 en 1992 van 32% is er van uitgegaan dat de Gruttostand ook met 32% is verminderd.

Er zijn aanwijzingen dat deze methode de grootte van het effect op de afname van de weidevogelstand te laag inschat. Een belangrijke factor die daarbij een rol speelt is de toenemende versnippering van het habitat.

Tabel 1. Weidevogel-territoria en de afname hiervan ten gevolge van het scheuren van grasland in het Schepersberg Peelke.

Deelgebied	Aantal 1991		Afname 1992		Totaal	in %
	A	B	A	B		
Grutto	9	3	4,3	0,3	4,6 = 5	42
Wulp	3	3	1,4	0,3	1,7 = 2	33
Graspieper	7	3	3,4	0,3	3,7 = 4	40
Veldleeuwerik	8	12	3,8	1,2	5,0 = 5	25

Figuur 4. Afname van het aantal territoria van de weidevogels in het Schepersberg Peelke sedert 1987. De waarden van 1987 en 1992 zijn geëxtrapoléerd op basis van de gegevens van 1991 (zie tekst).

De mate van versnippering is uitgedrukt in de randlengte grasland-boulevard per ha grasland (m/ha).

Resultaten en discussie

In 1987 bestond nog 108,7 ha (43%) van het gebied uit grasland. Tussen 1987 en 1991 daalde het areaal grasland jaarlijks gemiddeld met 2,3% tot een oppervlakte van 86,1 ha. Vervolgens nam het areaal grasland tussen 1991 en 1992 zeer sterk af tot 58,3 ha., hetgeen een relatieve afname is van 32,3%! In 1992 bestond nog slechts 23% van het gebied uit grasland.

Er blijken grote verschillen in afname van het graslandareaal te bestaan tussen de deelgebieden A en B. De afname van de oppervlakte grasland is juist in het weidevogelrijke deelgebied A het grootst (figuren 2 en 3). Tussen 1991 en 1992 verdween hier 47,7% van het grasland, terwijl de afname in deelgebied B beperkt bleef tot 9,9%.

Op basis van de afname in de oppervlakte grasland is in tabel 1 het effect van de scheurwerkzaamheden op de aantallen weidevogels bepaald. Uit deze tabel blijkt dat het aantal weidevogels met 25 tot 42% is afgenomen. De totale afname (voorlaatste kolom van tabel 1) is naar boven afgerond. Dit is toegestaan omdat een areaal dat geschikt is voor bijvoor-

beeld 8,5 broedparen Grutto's slechts door 8 paartjes kan worden bezet. Halve paartjes bestaan immers niet. Opvallend is dat de meest typische graslandvogels, de Grutto en de Graspieper, de zwaarste klappen hebben gekregen. Dit is niet verwonderlijk omdat de kwetsbaarheid van deze soorten wordt veroorzaakt door het geringe aanpassingsvermogen van deze soorten aan veranderingen in hun leefmilieu. In figuur 4 is de aantalsontwikkeling van vier weidevogelsoorten in het studiegebied weergegeven. Duidelijk is dat er reeds sedert 1987 een langzame afname van het weidevogelbestand gaande was en dat deze daling van 1991 op 1992 in ernstige mate is versneld.

De geschetste afnames zijn waarschijnlijk nog aan de optimistische kant, omdat het leefmilieu niet alleen in kwantitatieve zin (afname graslandareaal) maar ook in kwalitatieve zin is verslechterd. Zo neemt de versnippering van het grasland toe. In tabel 2 is de ontwikkeling van de versnippering gedurende de periode 1987-1992 gekwantificeerd. Ten gevolge van deze versnippering kunnen de afzonderlijke percelen te klein worden om één (of meer) paar weidevogels te huisvesten. Het totale areaal kan dan wel groot genoeg zijn voor de vestiging van de weidevogels, maar omdat de afzonderlijke percelen te klein zijn geworden, wordt de dichtheid lager dan op grond van het totale areaal mag worden aangenomen. Een ander verschijnsel dat optreedt bij toenemende versnippering is de beïnvloeding van de graslandpercelen door de niet graslandpercelen. Zo is algemeen bekend dat akkers een lagere grondwaterstand dienen te hebben dan graslanden. De akkers zijn daardoor beter ontwaterd. De invloed van deze beter ontwaterde akkers op de aangrenzende graslandpercelen wordt groter naarmate de graslandpercelen kleiner worden. Bij een toenemende versnippering van het grasland zal het grasland ten gevolge van de betere ontwatering van de omliggende akkers ook droger worden. Droge

Jaar	oppervlakte grasland (ha)	randlengte grasboulevard (km)	randlengte per ha grasland (m/ha)
1987	108,7	15,7	144,4
1991	86,1	17,3	201,0
1992	58,3	13,2	226,4

Tabel 2. De mate van versnippering van het grasland in het Schepersberg Peelke gedurende de periode 1987-1992. De versnippering wordt uitgedrukt in de randlengte grasland-boulevard per ha grasland (m/ha).

graslanden zijn slechte weidevogelgebieden, omdat de bodemfauna daar minder goed bereikbaar wordt voor de weidevogels. De regenwormen, het stapelvoedsel van deze vogels, trekken zich bij verdroging dieper in de bodem terug. Bovendien wordt de bodem harder waardoor de tere en gevoelige snavels moeilijker in de grond kunnen doordringen. Tenslotte worden door de verbeterde ontwatering de graslanden intensiever gebruikt. Ten gevolge van de lagere waterstand groeit het gras sneller waardoor de eerste snede midden in de broedtijd ge oogst kan worden, hetgeen nadelig uitwerkt op het broedsucces. Zware machines, zoals mestinjecteurs kunnen om dezelfde reden vroeger in het seizoen worden ingezet. Ook dit heeft in de broedtijd zeer nadelige gevolgen voor de weidevogels. De vastgestelde afnames van de weidevogels in het Schepersberg Peelke zijn in werkelijkheid dus nog groter. Dit lijkt te worden bevestigd door de resultaten van de inventarisatie in 1992 (turfmethode) die in de maanden maart-juni in dit gebied is uitgevoerd (med. J. Dorsers, 1992). Er werd geconstateerd dat in totaal nog slechts 2 paar Grutto's (-83%), 3 paar Wulpen (-50%), 4 paar Graspiepers (-60%) en 3 paar Veldleeuweriken (-85%) in het gebied aanwezig waren. Verder werd vastgesteld dat het broedsucces afwezig of minimaal was. Deze cijfers zijn slechts indicatief omdat ze op basis van een andere inventarisatiemethode zijn verzameld. De geconstateerde afname is echter zo groot dat zij zeker niet volledig door de andere wijze van inventariseren kan worden verklaard. Bovendien zijn de verschillen in resultaat, verkregen door de turfmethode en de BMP-methode, bij weidevogels klein (I.A.W.M., 1992).

Voor Limburgse begrippen is het Schepersberg Peelke een belangrijk weidevogelgebied. Het voorkomen van Grutto's, Wulpen, Graspiepers en Veldleeuweriken toont dit aan. De weidevogels in dit gebied behoren tot de populatie die zich rond het nationale park de Groote Peel ophoudt. Om het uitsterven van een kwetsbare weidevogel als de Grutto in de Peelstreek te voorkomen dient de populatie voldoende groot te zijn. Een kleine populatie kan geleden verliezen onvoldoende compenseren, de genetische variatie is klein en de kans op uitsterven wordt groter. De overheid doet pogingen om gronden rondom het nationale park veilig te stellen voor de weidevogels. Hierbij worden kosten nog moeite gespaard. Vanwege het langzame tempo waarin de gronden door de staat veilig gesteld kunnen worden, dreigt de Grutto in de Peel te zijn uitgestorven op het moment dat er een gebied van voldoende omvang is veiliggesteld. Het is dan ook

Door het scheuren van grasland dreigt de Grutto te verdwijnen uit het Schepersberg Peelke (foto: A. Zwaga).

zeer prijzenswaardig dat gemeenten zoals de gemeente Meyel trachten om middels hun bestemmingsplan de weidevogelgemeenschap te beschermen. Een voorbeeld dat in andere gemeenten met belangrijke weidevogelgebieden navolging zou moeten krijgen. Wellicht hebben agrariërs in andere gemeenten meer respect voor de natuur, zodat de in het Schepersberg Peelke ten toon gestelde natuurvijandige houding zich elders zich niet meer manifesteert.

Dankwoord

Werkgroep Behoud de Peel is Ran Schols erkentelijk voor het becommentariëren van een eerdere versie van dit artikel.

Literatuur

- Coelen J. van der & C. van Seggelen, 1993. De broedvogels van het Zuidelijk Peelgebied. Provincie Limburg. Hoofdgroep ROV, Bureau Landelijk gebied, Maastricht.
- Hustings M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen, 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Natuurbeheer in Nederland, Deel 3. Pudoc Wageningen & Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Instituut voor Ruimtelijk Onderzoek, 1988. Landbouwgewassenkaart 1987. Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Utrecht.
- I.A.W.M. (Interprovinciale Ambtelijke Werkgroep Milieu-inventarisatie), 1992. IAWM-richtlijnen methodiek weidevogel-meeetnetten. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

De Kerkuil in de Roerstreek

Piet Beckers, Vogelwerkgroep Roerstreek

De Kerkuil *Tyto alba* is een karakteristieke broedvogel van kleinschalige cultuurgronden met veel kleine landschapselementen als heggen, bermen, houtwallen en overhoekjes. Als jachtgebied worden daarnaast ook vrij open gebied gebruikt. De soort is een uitgesproken nachtvoegel die leeft van voornamelijk Veldmuizen, Bosspitsmuizen en Huisspitsmuizen, maar ook andere kleine zoogdieren en vogels worden buitgemaakt. Het aantal broedparen is van jaar tot jaar aan sterke schommelingen onderhevig onder invloed van de stand van de Veldmuis en het optreden van strenge winters. Het nest bevindt zich op donkere plekken zoals op zolders van boerderijen, kerken kastelen en andere oude gebouwen, waarbij de laatste decennia veel gebruikt wordt gemaakt van nestkasten. Deze nestkasten worden tevens als dagverblijf benut. De Kerkuil heeft een wereldverspreiding; de in ons land voorkomende ondersoort *guttata* vinden we in Midden- en Oost Europa. Deze soort is overwegend standvogel, echter jonge vogels zwermen in alle richtingen uit. Daar de Kerkuil nagenoeg geen vetreserve opbouwt, kan in strenge winters hoge sterfte optreden waardoor de stand sterk kan afnemen.

De Roerstreek

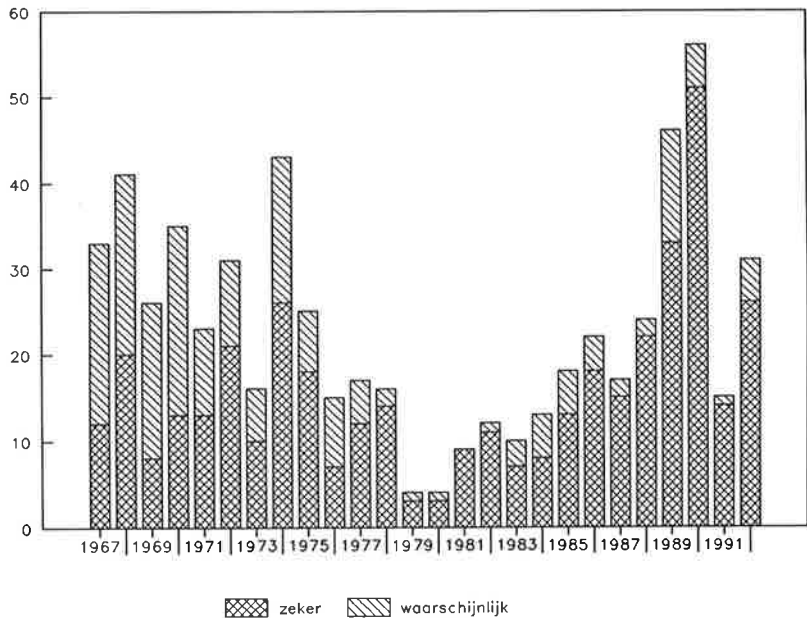
Het landschap in dit deel van Limburg, globaal gelegen tussen Swalmen en Echt lijkt op een kom

zonder hoge rand, met het Maasdal als laagste gedeelte. We vinden hier nog een grote variatie aan allerlei biotopen zoals: vochtige broeklanden, moerassen, donkere naaldbossen, heiden, fraaie beek- en rivierbossen en lichte loofbossen. Het onderzoeksgebied ligt in de uurhokken 58-46, 58-47, 58-54, 58-55, 58-56 en 60-13, 60-14 en 60-15 (ca 140 km²). De plaatsen die binnen het gebied vallen zijn: Melick, Herkenbosch, St. Odiliënberg, Posterholt, Montfort en een gedeelte van Roermond. Het gebied wordt doorsneden door de meanderende Roer die zijn weg zoekt vanaf Vlodrop-grens tot aan de Maas in Roermond via de grondgebieden van Herkenbosch, Melick en St. Odiliënberg. Het vermoeden bestaat dat de Roer vroeger met twee armen uitmondde in de Maas, namelijk de nu bestaande Roer en een tweede arm die liep vanaf Duitsland, Posterholt, Montfort en in Linne in de Maas uitmondde. Een overblijfsel hiervan is de Vlootbeek met in zijn dal vochtige broeklanden. In de oude Roerarmen vormden zich soms moerassen. Ook vormden zich uitgewaaide pannen, welke al of niet gevuld zijn met moerassen of water en tot duinen opgewaaide zandheuveld met hoogten tot 10 m. Deze stuifduinen zijn momenteel veelal begroeid met naaldbossen.

Het landschap langs de Roer en Vlootbeek vertoont een grote variatie aan biotooptypen zoals graslanden, broekbossen, struwelen en loofbosjes. Op de hoger gelegen delen langs de Roer en Vlootbeek

Dankzij een goede muizenstand was 1990 een topjaar voor broedende Kerkuilen (foto: P. Wouters)

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van de Kerkuil in Limburg.

zijn nog al wat "Hoeves" gesitueerd. Deze hoeves zijn voor de Kerkuil van bijzondere waarde zowel qua nestgelegenheid (uilegaten en nestkasten) als wel qua omringende biotopen (voeropslag, graslanden en struwelen).

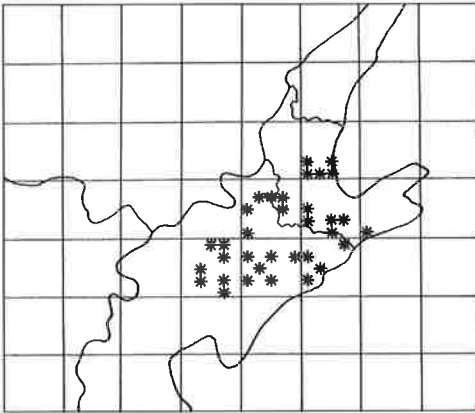
De Meinweg, eveneens onderdeel van het onderzoeksgebied, is, met uitzondering van het Beatrix-plateau, weinig geschikt voor Kerkuilen. Verder komt in het gebied nog een aantal voor Kerkuilen geschikte kerken voor. Het gebied bevat helaas nogal wat wegen die voor veel dieren waaronder de Kerkuil funest kunnen zijn.

Ontwikkeling in Nederland en Limburg tot en met 1991

Oorspronkelijk nestelde de Kerkuil op rotsen en in bomen zoals hij in Afrika nog steeds doet. Later begon hij meer in de buurt van mensen te nestelen, vooral in landbouwgebieden. Al vanaf de Middeleeuwen zorgden de boerenbedrijfjes voor een afwisselend kleinschalig landschap. Woeste gronden werden in het kleinschalige patroon afgewisseld met diverse akkertjes, weiden en hooilandjes, dikwijls omzoomd met wallen en heggen. Deze vormden het ideale biotoop voor de Kerkuil. In de winter was er voor de Kerkuilen veel voedsel te vinden rond de schuren met graanopslag en hooizolders. De bedrevenheid in het vangen van ratten en muizen in de buurt van graanschuren en hooizolders, maakte

de Kerkuil in Nederland dan ook tot een graag geziene gast. De boeren moedigden al eeuwenlang het verblijf van de Kerkuil in hun boerderijen aan door speciale openingen te maken naar hooizolders en andere ruimtes in de schuur, de zogenaamde uilegaten. Daarbij waren kerken voorzien van galmgaten met meestal doorgangen naar de donkere kerkzolder(s). Uit de geringe hoeveelheid oude gegevens valt op te merken dat de soort tot 1963 in Limburg een vrij algemene broedvogel in wisselend aantal was. Vóór de strenge winter van 1962/1963 broedden er in Nederland in topjaren ten minste 3500 en in daljaren minstens 1800 paar. In 1963 waren er nog slechts enkele tientallen broedparen aanwezig. Betrouwbare gegevens voor Limburg zijn bekend vanaf 1967. Uit het aantal gevonden broedparen blijkt een langzame doch gestage vermindering van het broedbestand (figuur 1). Het aantal broedparen bereikte in 1979 een dieptepunt met slechts 4 broedgevallen. Na de strenge winter van 1978/1979 nam de stand weer toe tot 56 broedparen in 1990. Landelijk werd in 1990 een stand bereikt van 1135 broedparen.

In 1984 startte Staatsbosbeheer Roermond het Kerkuilenproject Limburg. Dit heeft positief gewerkt op de stand van de Kerkuil. Waren er reeds op particulier initiatief her en der nestkasten geplaatst, het grootste deel komt echter voor rekening van de medewerkers van het Kerkuilenproject. Vogelwacht Limburg speelde hierbij eveneens een belangrijke rol, namelijk door het beschikbaar stellen van nest-

Figuur 2. Nestkastlokaties in de Roerstreek (stand van eind 1992).

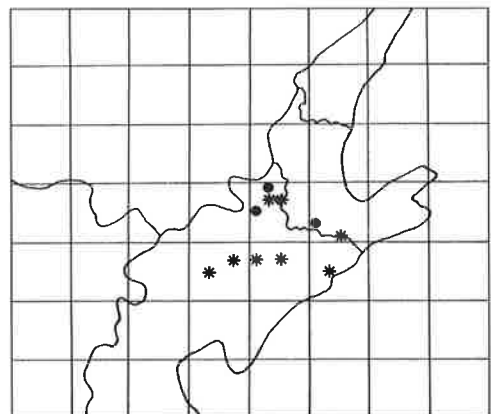
kasten dan wel hout. Belangrijk was verder dat medewerkers voor het Kerkuilproject gerecruiteerd konden worden uit zowel de Vogelwacht Limburg als uit de Vogelwerkgroepen van het IVN. Sinds 1991 worden de meeste nestkasten geleverd door de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL), die door middel van subsidie van onder andere de Provincie Limburg, gratis kasten ter beschikking stelt. Eind 1992 waren in totaal 560 Kerkuilenkasten geplaatst in Limburg waarvan 47 in de Roerstreek (figuur 2). Bovendien is door controle van deze kasten de onderzoeksintensiteit sindsdien flink toegenomen. Na de korte maar hevige winter 1990/1991 zien we de stand in 1991 behoorlijk afnemen, 14 paar voor Limburg en ca. 600 voor geheel Nederland (mond. med. Jan Leunissen). Dit lijkt niet structureel daar de Kerkuilen meer lokaties bezet hadden dan in 1990, maar niet tot broeden kwamen vanwege de slechte muizenstand. Verder dient nog opgemerkt te worden dat voor Nederland in 1990 meer dan 70% van de Kerkuilen in nestkasten heeft gebroed.

Ontwikkeling in de Roerstreek tot en met 1992

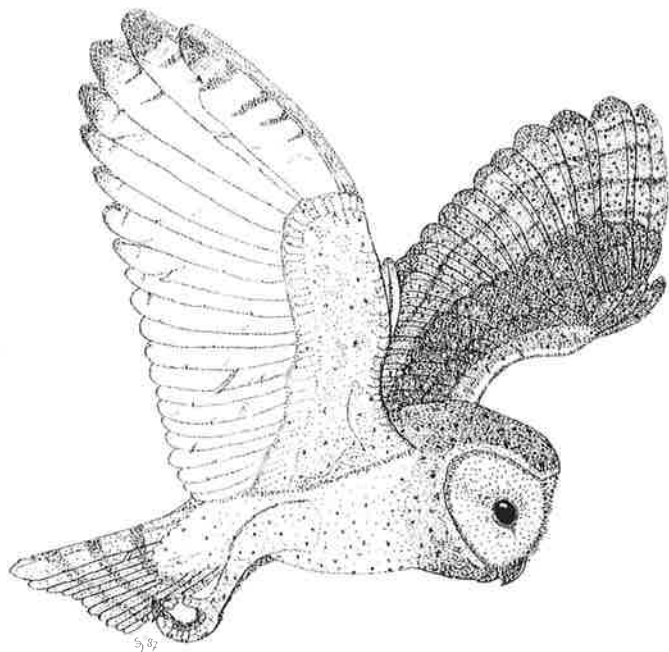
Allereerst iets over de gevolgde methode. De enige sluitende inventarisatietechniek is het systematisch onderzoeken van alle in aanmerking komende bouwsels. Navraag doen bij boeren en beheerders van oude gebouwen is daarbij noodzakelijk. Nestkasten plaatsen op potentiële lokaties kan hierbij uitkomst bieden; dit werkt namelijk positief voor de Kerkuil en vergemakkelijkt het inventariseren doordat er vaste contacten gelegd worden. Dit neemt echter niet weg dat Kerkuilen inventariseren een tijdrovende aangelegenheid is. Over de ontwikkeling van

de Kerkuilstand in de Roerstreek is maar mondjesmaat iets bekend. Hetgeen wij van voor 1973 weten is tot stand gekomen via mondelinge mededelingen. Enkele broedparen vanaf 1940 uit de Roerstreek zijn ons bekend, echter gezien de landelijke stand voor 1963 moet het aantal broedparen in de Roerstreek hoger gelegen hebben. Rond 1940 waren er een aantal broedplaatsen in Roermond; in de Kathedraal en in de kerk "In het Veld" (mond. med. M. Vandalon). In de jaren vijftig broedde de Kerkuil in de oude kerk in Montfort (eigen waarneming). Verder is er nog een broedplaats bekend in een holle boom in St. Odiliënberg. In de periode 1973-1977 (Teixeira, 1979) vallen drie broedplaatsen op te merken in de Roerstreek. Over de periode 1977 tot 1985 valt weinig of niets te melden. Gezien het zeer lage aantal broedparen in Limburg is dit niet zo verwonderlijk.

In 1983 is de Vogelwerkgroep Roerstreek opgericht en geleidelijk begonnen met het inventariseren van de Kerkuil. Dit leverde in de strenge winter van 1984/1985, de eerste Kerkuil op in een boerderij te Montfort. Echter einde februari werd hij dood aangetroffen. In 1986 constateerden wij een waarschijnlijk broedgeval in een boerderij te Vlodrop. In 1987 en in 1988 worden er geen Kerkuilen aangetroffen. In 1989 wordt een broedgeval bekend in een door een particulier geplaatste nestkast te Lerop (St. Odilinberg). Tevens heeft in 1989 een geslaagde herintroductie plaatsgevonden (zie verderop). 1990 was sinds de oprichting van de Vogelwerkgroep Roerstreek het jaar met het grootste succes; 4 broedgevallen werden bekend, allen in nestkasten. Het aantal uitgevlogen jongen bedroeg 13 wat een gemiddelde betekent van 3.25 per paar. Het jaar 1991 leverde 7 lokaties op waar Kerkuilen aanwezig waren (waaronder de 4 broedplaatsen van 1990)

Figuur 3. Overzicht van de broedgevallen in de Roerstreek, 1984-1992 (sterren) en vindplaatsen van verkeersslachtoffers, 1990-1992 (rondjes).

Door de typische jachtwijze vinden veel Kerkuilen de dood in het verkeer (tekening: S. Jansen)

echter geen enkele Kerkuil kwam tot broeden vanwege de zeer slechte muizenstand. In 1992 tenslotte kon vanwege de nog slechte muizenstand maar één broedgeval (3 uitgevlogen jongen) worden vastgesteld en werden daarnaast nog twee lokaties gevonden waar een niet-broedende Kerkuil aanwezig was (figuur 3).

Herintroductie

Na een vijftal jaren tevergeefs gewacht te hebben op een broedgeval in de Roerstreek, ontstond het idee om Kerkuilen uit te zetten. Op een aantal plaatsen was dit al eens eerder gebeurd echter zonder succes. Of het kans van slagen had was dus maar de vraag. Maria Reinders, van het vogelasiel te Gennep stelde voor dit doel twee juveniele Kerkuilen ter beschikking. Tevens konden we gebruik maken van een zolder in een schuur op een boerderij nabij de Ruïne te Montfort voor het uitwinnen van de Kerkuilen. In augustus 1989 hebben we de Kerkuilen die reeds zelfstandig muizen konden vangen, opgehaald en na het ringen uitgezet in Montfort. Tevens werden we voorzien van zo'n vijftig witte muizen. Per dag werd per uil 1-1,5 muis geconsumeerd. Na een verzorging van 14 dagen werd de Kerkuilen de

vrijheid gegeven. Daarna werden ze nog enkele dagen op de bewuste plaats gevoerd. De muizen bleven echter steeds onaangeroerd liggen. Enkele weken later kregen we van Jo Erkens het bericht dat hij 2 adulte Kerkuilen had die in vrijheid gesteld moesten worden. Het leek ons gunstig deze op dezelfde plaats uit te zetten. In oktober 1989 hebben we de uilen die al geringd waren na drie dagen gewenning ook de vrijheid gegeven. Wat is er nu verder gebeurd? Tot februari 1990 is maar twee keer een Kerkuil ter plaatse waargenomen, totdat 22 februari 's nachts een Kerkuil werd gezien en wel in de schuur waar een nestkast geplaatst was. Tijdens de controle werden tot onze verrassing 2 Kerkuilen aangetroffen waarvan er maar een geringd was. Een niet uitgezet exemplaar was dus in het spel gekomen. Op 24 maart hebben wij de kast opnieuw geïnspecteerd en weer waren beide uilen aanwezig. Op 24 april waren er 7 eieren, op 22 mei 7 jongen, en op 22 juni 4 jongen die we tenslotte hebben zien uitvliegen. De herintroductie was dus een succes. Het is overigens nog leuk te vermelden dat de betreffende Kerkuilen aanwezig waren in een schuur waar een carnavalswagen werd gebouwd. Zij lieten zich door dit geweld echter in het geheel niet verstoren.

Verkeersslachtoffers

Onder meer dankzij het ringonderzoek weten we dat veel Kerkuilen slachtoffer worden van het verkeer. Van de in Nederland dood aangetroffen Kerkuilen was in 1963 4.4% slachtoffer van het verkeer. In de periode 1976 tot 1979 groeide dit aantal tot 61.3% (de Jong, 1983). Voor de provincie Limburg mag het verkeer eveneens als belangrijke doodsoorzaak genoemd worden voor de Kerkuil. In de periode 1976 tot en met 1978 is 67% omgekomen ten gevolge van het verkeer (Betlem, 1980). Limburg is een gebied met veel doorgaande wegen. De jachtwijze van de Kerkuil maakt hem eerder tot verkeersslachtoffer dan bijvoorbeeld de eveneens boven bermen jagende Torenvalk. Tijdens het jagen kruisen Kerkuilen de weg op nog geen twee meter. In ons gebied zijn langs de Rijksweg en de spoorlijn van Maasbracht tot Roermond, in de periode medio 1990 tot en met 1991, 3 dode Kerkuilen aangetroffen. In 1992 is een Kerkuil doodgereden bij de boerderij Hammerhof in Herkenbosch (figuur 3). In dezelfde periode zijn bij de heer Bouten te Venlo (preparateur te Venlo) 29 slachtoffers binnengebracht (mond. med. J. Leunissen). Dit hoeven niet allemaal verkeersslachtoffers zijn geweest, maar toch !

Aanbevelingen

Het behoud van de Kerkuil hangt in belangrijke mate af van het voortbestaan van kleinschalige landschappen en cultuurlandschappen met daarbij goede nestgelegenheid. Alle maatregelen die dit bevorderen zullen de stand ten goede komen. Men kan hierbij denken aan het in stand houden en herstellen van landschapselementen. Het aanbrenge van nestkasten op geschikte plaatsen is een goed

Piet Beckers, Overkwartier 14, 6055 CM Montfort

alternatief voor verloren gegane broedgelegenheid. Bijvoeren in strenge winters kan voor het overleven van de kerkuil van levensbelang zijn. Het voeren met dode kuikens heeft nu algemeen opgang gemaakt. Het aanleggen van een zogenaamde 'muizenhaard' werkt ook uitstekend. Dit wordt bereikt door een laag stro te leggen waarin regelmatig graan wordt gestrooid. Verder moet zeker onderzocht worden hoe voorkomen kan worden dat zoveel Kerkuilen slachtoffer van het verkeer worden. Het jaarlijkse inventariseren en ringen dient te worden voortgezet. Daarbij is het zaak om geen kasten in de buurt van doorgaande wegen te plaatsen.

Dankwoord

Bij deze wil ik de andere leden van de Vogelwerkgroep Roerstreek bedanken voor hun inzet. Vooral Henk Beckers, Steven Jansen en Jan Boeren die daadwerkelijk hebben meegeholpen met de totstandkoming van dit artikel. Ran Schols wil ik bedanken voor het becommentariëren van dit artikel.

Literatuur

- Ganzevles W., F. Hustings, F. Schepers, J. Ummels & W. Vergoossen 1985. Vogels in Limburg. Natuur Historisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Hens P., 1965. Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg benevens een vergelijking met die der aangrenzende gebieden, Natuur Historisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Heykers L., 1984, 1985 in 1986, 1987 in 1988, 1989, 1990, 1991. Nieuwsbrief Inventarisatie Kerkuil in Limburg. Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna Limburg.
- Jong de J., 1983. De Kerkuil. Kosmos Utrecht.
- Oisiek E.K., 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Teixeira R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Natuurmonumenten 's-Graveland.

Bijzondere waarnemingen

Opmerkelijk veel doortrekkende Zwartkoppen in de Grootte Peel in het najaar 1992

Het najaar van 1992 was alweer het zesde seizoen waarbij in de Grootte Peel volgens een gestandaardiseerde methode vogels ten behoeve van ringonderzoek werden gevangen (Aelberts & van Noorden, 1990). Het seizoen 1992 kenmerkte zich ondermeer door de opvallend grote aantallen Zwartkoppen die er gevangen werden.

In de periode 15 juli tot en met 13 augustus werden er nog aantallen gevangen die vergelijkbaar zijn met de voorgaande jaren. Vanaf 14 augustus steeg het aantal gevangen vogels echter razend snel, waarbij in elke decade de aantallen Zwartkoppen ruimschoots werden overtroffen ten opzichte van de periode 1987-1991. In totaal werden in 1992 358 Zwartkoppen van een ring voorzien, hetgeen een toename van 130 % betekent ten opzichte van 1991 (156 exemplaren bij dezelfde vangstintensiteit, tabel 1). Helaas is niet van alle vogels de leeftijd bepaald waardoor niet duidelijk is of het aandeel jonge vogels (1e kalenderjaar) groter is geweest dan in voorafgaande jaren. Zou dit inderdaad het geval zijn, dan duidt dit op een hoog broedsucces. Zo niet dan kan de oorzaak misschien gezocht worden in een hogere overlevingskans in het overwinteringsgebied. Mogelijk kunnen ringgegevens uit de rest van Nederland ons hierover meer duidelijkheid ver-

schaffen. Een derde verklaring zou kunnen zijn dat Zwartkoppen die normaal een andere trekroute volgen deze in het najaar van 1992 verlegd hebben naar Nederland. Deze laatste veronderstelling kan wellicht gestaafd worden door terugmeldingen van Zwartkoppen buiten de gebruikelijke broed- en overwinteringsgebieden.

Uit navraag bij ringers in Limburg en bij de Nederlandse Ringcentrale bleek dat in het hele land veel Zwartkoppen werden gevangen (tabel 1), al was de landelijke toename (+ 51 %) niet zo spectaculair als in de Grootte Peel. Wellicht is het landelijke cijfer te laag vanwege de weinig systematische vangstmethode waarop de landelijke cijfers gebaseerd zijn. Om toch enigszins tot een standaardisatie te komen is in navolging van Hagemijer et al. (1991) het landelijke vangstcijfer uitgedrukt in het aantal gevangen Zwartkoppen per 100.000 gevangen zangvogels.

Of de massale doortrek van Zwartkoppen een eenmalige gebeurtenis is geweest of een meer structureel karakter krijgt zullen de vangstgegevens in 1993 en in de daaropvolgende jaren moeten uitwijzen. Analyse van Nederlandse ringgegevens laat sedert 1960 een duidelijke, geleidelijke stijging van het aantal gevangen Zwartkoppen zien. Dit geldt ook voor België, Groot-Brittannië, Denemarken en Zweden (Hagemijer et al., 1991).

Over de oorzaak van de toename van de Zwartkop tast men vooralsnog in het duister.

Dankwoord

R.D. Wassenaar (Nederlandse Ringcentrale, Heteren) stelde landelijke ringgegevens beschikbaar en Ran Schols voorzag een eerdere versie van deze mededeling van commentaar waarvoor wij hen erkentelijk zijn.

Literatuur

- Aelberts F. & B. van Noorden, 1990. Vangstresultaten van nachttrekkers in de Grootte Peel tijdens de jaren 1987 tot en met 1989, *Limburgse Vogels* 1 (3): 10-20.
Hagemijer W., J.C.E.W. Hooijmeijer, F. Hustings, F. Jansen, W.J. ter Keurs, C.J.M. Musters, M. Noordervliet & F. Saris, 1991. Veranderingen in de aantallen geringe zangvogels in Nederland. *Milieu-biologie* R.U. Leiden en SOVON Beek-Ubbergen.

Fons Aelberts, Heesakkerweg 43, 5721 KN Asten
Boena van Noorden, Maassingel 144, 5751 VS Deurne

Jaar	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Grootte Peel (ex./vangdag) (n=928)	2,6	6,4	4,6	6,4	7,1	16,3
Nederland (ex./100.000 zangvogels *)	4.863	5.418	1.989	2.830	5.262	7.934
(absolute aantal ex.)	5.718	6.634	2.278	3.254	5.944	9.563

*) De zangvogeltotalen over 1989 en 1990 waren nog niet beschikbaar, daarom is voor de berekening van deze jaren uitgegaan van het vangstgemiddelde over 1986, 1987, 1988, 1991 en 1992.

Tabel 1. Overzicht van de jaarlijkse vangsten (1987-1992) van volgroeide Zwartkoppen in de Grootte Peel en in Nederland uitgedrukt in respectievelijk het aantal exemplaren per vangdag en het aantal exemplaren per 100.000 zangvogels

Waterspreeuw
(spp. aquaticus)
Zuid-Limburg,
27 april 1993
(foto: K. Lemmens).

Broedgeval van een Waterspreeuw in Zuid-Limburg

Sinds lange tijd, zegge en schrijve het jaar 1920 (Hens, 1965), heeft er in Zuid-Limburg een broedgeval plaatsgevonden van de Waterspreeuw. Het betreft de Middeneuropese ondersoort *Cinclus c. aquaticus*.

Hens (1965) noemt in totaal zes broedgevallen tussen 1910 en 1920 in Zuid-Limburg. Het laatste broedgeval vindt plaats bij Gulpen. Schepers & Schols (1990) noemen daarnaast een broedgeval in 1988 bij Vaals. Hier betrof het echter geen nestvondst, maar een waarneming van een adulte vogel met enkele pas uitgevlogen jongen, zodat niet met zekerheid is aan te geven dat het broedgeval op Nederlands grondgebied plaats had.

Het broedgeval in 1992 vond plaats in het zuidelijk Geuldal, waarbij hier om beschermingsredenen geen nadere plaatsaanduiding wordt gegeven. Vanaf januari werd hier door verschillende waarnemers voortdurend een paartje waargenomen. In de eerste helft van april werden regelmatig met voedsel slepende oudervogels gezien. Op 27 april werd het nest gelocaliseerd met vier jongen (K. Lemmens). Op 30 april vloog het laatste jong uit (F. Schepers). Er werd geen tweede broedsel geconstateerd.

In de jaren 1982 tot en met 1988 was er een opvallende toename van het aantal waarnemingen van de Waterspreeuw, ondersoort *aquaticus*, in Zuid-Limburg (Schepers & Schols, 1990). Deze toename werd in verband gebracht met een aantal broedgevallen langs de bovenloop van Geul en Gulp in Wallonië. Het betrof vooral waarnemingen in de maanden november tot en met februari (adulte vogels) en juni tot en met september (adulte en

juvenielen). In april werden nimmer vogels waargenomen, wat een duidelijke aanwijzing is voor het afwezig zijn van broedende Waterspreeuwen. Na 1988 is het aantal waarnemingen ten opzichte van de jaren daarvoor weer sterk afgenomen (archief BSP-niet broedvogels). In de jaren negentig worden weer wat regelmatig Waterspreeuwen langs de Zuid-limburgse beken opgemerkt.

Literatuur

- Hens, P.A. 1965. Avifauna van de Nederlandse Provincie Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
Schepers, F. & R. Schols. 1990. Vogels. In: Hermans (1990). Het belang van de Zuidlimburgse beken voor de fauna. Natuurhistorisch Maandblad 79 (3-4): 75-85.

*Frans Schepers, Ophoven 56, 6133 XW Sittard
Karel Lemmens, Wilhelminalaan 71, 6301 GH
Valkenburg aan de Geul*

Koereiger te Bergen, april 1993

Op dinsdagavond 27 april 1993 was ik vogels aan het kijken bij het Driessensven in de gemeente Bergen, Noord-Limburg. Het Driessensven is een fraai natuurontwikkelingsproject dat onderdeel uitmaakt van de Bergerheide. Het ven is een voormalige maisakker, gelegen ten zuidoosten van het Meeuwenven.

Omstreeks 20.45 uur zag ik vanuit mijn ooghoek een witte vogel van grote hoogte invallen. Ik verwachtte een Kokmeeuw maar tot mijn grote verba-

zing zag ik dat het een kleine, witte reigerachtige was. Na enig sluiwerk kon ik de vogel in de telescoop krijgen en als Koereiger *Bubulcus ibis* determineren. De schuwe vogel liet zich ongeveer twee minuten bekijken waarna hij in noordelijke richting verdween. De volgende dag werd de reiger omstreeks 09.30 uur herontdekt op een dichtbij gelegen weiland tussen -hoe kan het ook anders-koeien. Hier verbleef de vogel tot ca. 12.30 uur waarna hij opvloog en hoog in noordwestelijke richting verdween. Hierna werd de Koereiger niet meer gezien.

Beschrijving: Een kleine, witte reiger met een gedrongen silhouet veroorzaakt door een relatief korte dikke hals. Geheel wit met uitzondering van de kruin en enkele borst- en rugveren die goudbruin waren. Poten donker. De korte, vrij dikke snavel was geel met een donkere punt. In de vlucht met 'zwarte' borst door de korte, ingetrokken hals. Snelle vleugelslag.

Determinatie: Als de vogel goed wordt gezien is de determinatie eenvoudig. De korte, dikke nek en de korte, dikke snavel zijn kenmerkend voor de Koereiger. De iets grotere Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta* is veel sierlijker, heeft een lange slanke hals en een fijne, zwarte snavel. De Ralreiger *Ardeola ralloides* is herkenbaar aan zijn beige-bruine rug en de grijsblauwe snavel met zwarte punt, maar in de vlucht kan de vogel verrassend wit lijken. In vlucht is de Koereiger soms lastig van de Kleine Zilverreiger te onderscheiden. De beste veldkenmerken zijn de kortere snavel en poten en de zwaardere borst.

De vogel van het Driessensven was vrijwel geheel in broedkleed, gezien de goudbruine kruin, borst en rugveren. In volledig zomerkleed heeft de Koereiger rode poten en snavel.

Status en verspreiding

De Koereiger is een vrij zeldzame verschijning in Nederland die jaarlijks in zeer kleine aantallen wordt gezien. In Limburg is de Koereiger een dwaalgast. In 'Vogels in Limburg' (Ganzevles *et al.* 1985) wordt melding gemaakt van twee of drie exemplaren vanaf juli tot en met december 1977 in Noorden Midden-Limburg. Twee van deze vogels waren geringd en mogelijk ontsnapt. In september 1989 was eveneens een Koereiger in Limburg aanwezig bij Roermond (Boeren, 1990).

De Koereiger breidt al geruime tijd zijn areaal in Europa uit. Sinds 1969 broedt de soort in de Camargue in Zuid-Frankrijk en sinds de jaren tachtig wordt er ook noordelijker in het Rhônedal en ter

hoogte van Bordeaux gebroed. De in Noordwest-Europa waargenomen Koereigers hebben waarschijnlijk vooral betrekking op onvolwassen en niet-broedvogels waarvan bekend is dat ze over grote afstanden kunnen rondzwerven (Johnson, 1992).

Literatuur

- Boeren J., 1990. Koereiger te Roermond in september 1990, *Limburgse Vogels* 1 (1): 25-26.
 Johnson L., 1992. *Birds of Europe with North Africa and the Middle East*. Helm, London.
 Ganzevles W., F. Hustings, F. Schepers, J. Ummels en W. Vergoossen 1985.
 Vogels in Limburg, Publicatie van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.

Eddy Nieuwstraten, Begijnenstraat 46, 7411 PV Deventer

Onverwacht vroege en massale trek van Wespndieven in voorjaar 1993

Het geheimzinnige gedrag in de broed- en overwinteringsgebieden en zeker ook de indrukwekkende trekprestaties van de Wespndief hebben ondergetekende steeds geboeid. De massale trek als gevolg van verdrifting door oostenwind, in mei 1980, zal zeker hebben bijgedragen tot de speciale belangstelling die ik al jaren heb voor de trek van deze roofvogel. In dat jaar zagen we tussen 13 en 15 mei bijna 250 exemplaren over de trektelpost de Haeselaar bij Echt passeren.

Door eigen trektellingen, gesnuffel in de literatuur en briefwisselingen in de jaren daarna hoopte ik meer te weten te komen over deze soort. Uit dit telwerk en literatuuresnuffel wilde ik bijna de konklusie trekken dat je nagenoeg de klok gelijk kunt zetten op het tijdstip van doortrek in onze streken. In de meeste jaren bleken Wespndieven in een zeer kort tijdsbestek hier door te trekken; doorgaans tussen 17 en 27 mei en vooral tussen 20 en 25 mei. Het is in die periode geen uitzondering om op de beste trekdag enkele 10-tallen vogels te zien overtrekken.

Vogeltrek laat zich echter (gelukkig) niet zo snel in algemeenheden of wetmatigheden vangen en omschrijven. Ten aanzien van de Wespndieventrek bleek dat in mei 1980 al. Niet alleen de aantallen waren veel groter dan 'normaal', minstens zo opmerkelijk was de relatief vroege timing. Ook 1992 week af van het 'normale'. De aanhoudende oostenwind

*Op 10 en 11 mei 1993
werden in Limburg vele
honderden Wespensdieven
op trek gezien
(foto: R. Schols).*

veroorzaakte flinke verdrifting van de trek in Nederland. In Limburg was daarvan nog niet eens zo veel te merken. De timing was normaal en het aantal was naar schatting een factor twee groter dan normaal (eigen waarn.). In de noordelijke helft van Nederland en vooral in het Waddengebied waren de aantallen tijdens de laatste dagen van mei echter zeer spectaculair te noemen.

Mei 1993

Alles behalve normaal kunnen we voorjaar 1993 noemen! Amper aangekondigd door voorbodes verschenen op 10 en 11 mei grote groepen Wespensdieven boven Limburg. Zo plotseling als ze verschenen zo snel waren ze ook weer verdwenen. De dagen erna werden er niet veel vogels meer gezien. In het onderstaande wil ik proberen om aan de hand van trektelmateriaal en vooral op basis van losse waarnemingen deze onverwacht vroege en massale doortrek verder te beschrijven. Op deze plaats wil ik meteen iedereen die hierna genoemd wordt bedanken voor het afstaan van gegevens.

Op maandag 10 mei 1993 leverde een wandeling tijdens de middagpauze langs de Maas bij Maastricht J. van der Coelen, C. van Seggelen en ondergetekende nog geen enkele trekkende roofvogel op. Even na drieën ontdekten we echter vanuit het provinciehuis 4 hoog overtrekkende Wespensdieven, kort daarna gevolgd door een flinke groep van 17 exemplaren. Wekte het kwartet Wespensdieven 'slechts' enthousiasme bij ons op, de grote groep veroorzaakte, in ieder geval bij mij, een lichte vorm van paniek. Het beetje twijfel dat ik had of ik nu de rest van de middag vrij moest pakken om te tellen werd snel weggenomen toen ik na een vluchtige blik

uit het raam de lucht vol zag hangen met minimaal 26 Wespensdieven. De rest van de middag hebben C. van Seggelen en ondergetekende op de telpost Gelleen gewacht op nog meer Wespensdieven. Helaas werden er nog maar weinig vogels opgemerkt; 10 exemplaren in 4 groepen. Terwijl ondergetekende, na een korte pauze, tot 20.00 uur verder telde en geen enkele Wespensdief meer zag, besloot C. van Seggelen in de namiddag zijn geluk te beproeven bij de Groote Peel. Tussen 18.18 en 18.50 uur zag hij aan de Kampersweg aan de zuidwestrand van de Groote Peel maar liefst 238 Wespensdieven overtrekken (groeps grootte 28, 51, 41, 13, 19, 5, 1, 1, 35, 18, 1, 2 en 23 ex.). Na een korte pauze leverde de telling tussen 19.15 en 19.30 uur niets meer op. Diezelfde dag zag T. Reemers om 17.55 uur ten noordwesten van Nederweert een groep van 50-60 exemplaren naar het noordoosten vliegen. Aan de rand van Nederweert zag A. Geleijns om 18.15 uur eveneens een groep van 50-60 ex. langstrekken. Door T. Kessels en L. Reemers werd een kwartier later bij de Banen, Nederweert ook een groep van naar schatting 50-60 ex. waargenomen. Tijdens een wandeling in de Groote Peel zag echtpaar van de Wouw tussen 18.50 en 19.11 uur tot hun verbazing in totaal 66 Wespensdieven overvliegen in groepen van respectievelijk 34, 19, 12 en 1 exemplaren. De waarneemplaatsen van C. van Seggelen en het echtpaar van de Wouw liggen in elkaars verlengde. Het is dus mogelijk dat er enkele dubbeltellingen bij zitten. Ook is het mogelijk dat de groep van 50-60 ex., die door T. Reemers werd gezien dezelfde is als de groep van 51 ex. die C. van Seggelen bij de Groote Peel zag. Dubbeltellingen ten spijt, het is zonneklaar hoe massaal de Wespensdientrek in de namiddag van 10 mei in de omgeving van Nederweert en de Groote Peel is geweest. Waarschijnlijk

zijn de Wespendienven nog maar hooguit enkele 10-tallen kilometers verder gevlogen; het was immers al bijna avond en er stond een matige tegenwind.

De volgende dag, dinsdag 11 mei, waren de verwachtingen hoog gespannen. Op de telpost Geleen heb ik met hulp van K. Lemmens en J. Boonstra vrijwel de hele dag geteld. De verwachtingen waren blijkbaar te hoog gespannen want in totaal werden er 'maar' 15 exemplaren geteld. In de Groote Peel viel de trek telling van C. van Seggelen eveneens behoorlijk tegen. Slecht 3 exemplaren trokken over tussen 12.00 en 18.30 uur. In Westelijk Midden-Limburg en in Zuid-Limburg was de enorme trek-golf blijkbaar alweer voorbij.

Dit was duidelijk niet het geval in de noordelijke helft van Limburg.

Al om 9.00 uur zagen J. Wijnhoven en J. Stoffelen ca. 20 Wespendienven, die net waren opgestegen uit de Heldensche Bossen.

Werden door de broedvogelkarteerders van de provincie Limburg, die op de oostelijke Maasoever ten noorden van Venlo werkzaam zijn, op 10 mei nog geen Wespendienven gezien, op 11 mei werden er in totaal maar liefst 615 exemplaren waargenomen! Tussen 10.00 en 13.15 uur telden J. Vereijken en J.E. Kikkert in het Strealensche Broek bij Arcen in totaal 246 exemplaren, in groepen tot maximaal 28 stuks. De meeste vogels werden tussen 11.00 en 12.00 uur opgemerkt. Ongeveer 15 kilometer noordelijker zag L. Verheggen tussen 9.15 en 9.40 uur 36 exemplaren in 4 groepen over Aijen trekken. G. Lubbers zag eveneens bij Aijen in totaal 65 exemplaren overvliegen tussen 11.30 en 12.03 uur (grootste groep 34). Enkele kilometers oostelijker van Aijen zag E. Nieuwstraten tussen ca. 9.30 en 12.30 niet minder dan 268 Wespendienven naar het oost-noordoosten vliegen. Er waren groepen bij van 18, 21 en 38 exemplaren. Vooral tussen 10.00 en 11.00 uur was het druk boven de Bergerheide. Het is mogelijk dat een deel van de waarnemingen van Aijen en de Bergerheide op dezelfde groepen betrekking heeft. Opvallend is dat twee andere karteerders die helemaal in de kop van Noord-Limburg tot rond het middaguur actief waren geen Wespendienven konden ontdekken. Mogelijk is de grote stroom Wespendienven niet tot in het noordpuntje van Limburg terecht gekomen of gebeurde dit pas later op de dag. H. Allards uit Venray meldde twee waarnemingen op 11 mei: 5 exemplaren 's ochtends en 1 exemplaar om 16.00 uur. Verder blijkt uit twee waarnemingen op 11 mei, van 13 exemplaren om 9.45 uur bij Beek en Donk (med. J. Vereijken) en ca 25 exemplaren om 15.45 uur over Geldrop (med. J.E. Kikkert) dat ook over Oostbrabant waarschijnlijk de nodige Wespendienven

zijn getrokken.

De dagen erna werden er verspreid over Limburg nog kleine groepjes en losse exemplaren opgemerkt. Relatief veel vogels werden nog op 12 mei langs de Maas bij Tegelen waargenomen. Tussen 18.00 en 19.00 uur zag W. Scheres hier 5 groepen met in totaal 18 exemplaren overtrekken.

Discussie

Omwille van de actualiteit heb ik nagelaten om eventuele andere waarnemingen uit Limburg op te sporen. Het overzicht is ongetwijfeld niet compleet. Daardoor is het nog niet duidelijk of er ook in andere delen van Limburg massaal Wespendienven zijn doorgetrokken.

Het is opvallend dat er op de verschillende waarneemplaatsen vaak maar gedurende zeer korte tijd flinke trek werd waargenomen. Bij Maastricht/Geleen trokken de meeste vogels waarschijnlijk vooral tussen 15.00 en 16.00 uur flink door (mogelijk al iets eerder).

Opmerkelijk is het zeer grote aantal dat in één uur tijd, tussen 17.55 en 19.00 uur, in de omgeving van Nederweert en de Groote Peel werd opgemerkt. Het begin van deze sterke trek is niet goed aan te geven. Het is mijns inziens niet waarschijnlijk dat deze hier al sinds de ochtend of vroege middag aan de gang was. Naar mijn mening zouden dan veel Wespendienven diezelfde dag nog NO-Limburg hebben bereikt. Door de karteerders van de provincie zijn daar op 10 mei evenwel geen vogels gezien.

Ook op 11 mei lijken verreweg de meeste vogels in maar enkele uren tijd te zijn doorgetrokken. Vooral in de ochtenduren, tussen 9.00 en 12.00 uur was het in NO-Limburg een drukte van belang.

Het is dan ook waarschijnlijk dat de vele Wespendienven die in de vroege avond van 10 mei over westelijk Midden-Limburg trokken inderdaad al vrij snel een slaapplek hebben opgezocht. Waarschijnlijk werd vooral overnacht in de bossen net ten westen van de Maas in Midden- en Noord-Limburg, mogelijk ook al deels aan de oostoever. Nadat het in de ochtend van 11 mei een beetje was opgewarmd hebben zij hun tocht weer spoedig voortgezet en verrasten zij de waarnemers op de oostelijke Maasoever.

Hoeveel Wespendienven er over Limburg zijn getrokken is niet bekend. Voor een redelijk schatting zijn meer (positieve of negatieve) waarnemingen en systematische trek tellingen uit andere delen van de provincie noodzakelijk. Het overzicht maakt duidelijk dat het getal gemakkelijk boven de 1000 kan liggen. Wellicht gaat het om een veelvoud hiervan. Gelet op de informatie van de Dutch Birding telefoon-

lijn zijn elders in ons land geen noemenswaardige aantallen opgemerkt. Het was dus een Limburgse en Oostbrabantse aangelegenheid. Van massale trek in aangrenzende delen van België en Duitsland is mij helaas nog niets bekend.

Ten aanzien van de timing kan opgemerkt worden dat deze voor onze streken extreem vroeg te noemen is. Ik kan me uit de jaren tachtig en negentig geen vroeger jaar herinneren. Regelmatig steken Wespendieven rond de 10e mei pas de Straat van Gibraltar in Zuid-Spanje over!

Hoewel ik nog niet beschik over gegevens van Gibraltar en Zuid-Frankrijk moeten veel Wespendieven de oversteek in 1993 een stuk vroeger heb-

ben gemaakt. Begin mei hing boven Spanje en Zuid-Frankrijk een lage drukgebied en boven onze streken een hoge drukgebied. Dit veroorzaakte in Zuid-Europa zuiden- en westenwinden hetgeen een (zeer) snelle doortocht naar NW-Europa mogelijk gemaakt kan hebben. Een paar dagen met oostenwind in onze streken zou vervolgens een hele smak Wespendieven tot boven ZO-Nederland hebben gevoerd. Het is allemaal nogal speculatief, maar toch?

Tot slot wil ik eenieder oproepen om aanvullende waarnemingen (ook van buiten Limburg) zo gedetailleerd mogelijk aan ondergetekende door te geven. Hopelijk kan daardoor een aantal speculaties in dit verhaal ongedaan worden gemaakt.

Ran Schols, Dr. Nolenslaan 85-1, 6136 GK Sittard.

Sovon in de regio

PTT-routes vacant

Wegens verhuizing van de betreffende teller zijn twee PTT-routes vacant gekomen in Zuid-Limburg. Beide routes zijn reeds een aantal jaren geteld, waardoor voortzetting erg belangrijk is. De eerste route bedraagt ca. 6 km en loopt van Doenrade naar Jabeek. Het ideale vervoermiddel is de fiets. De tweede route ligt in de omgeving van Geleen/Munstergeleen en kan per fiets of eventueel te voet afgelegd worden.

Mensen die geïnteresseerd zijn in overname van deze routes, worden verzocht contact op te nemen met de SOVON districtscoördinator in Zuid-Limburg. Routekaartjes met de telpunten, handleiding en telformulieren zijn verkrijgbaar.

Nieuwe handleiding broedvogelmonitoring

Eind april 1993 viel bij iedere bij SOVON aangesloten vogelaar de nieuwe handleiding voor broed-

vogelonderzoek in Nederland in de bus.

Zoals bekend, is in Nederland in de jaren tachtig het SOVON broedvogelonderzoek meer en meer in het teken van de 'monitoring' komen te staan: het volgen van de aantalsontwikkeling van soorten. Het Broedvogel Monitoring Project (BMP) en het Bijzondere Soorten Project (BSP) zijn goed aangeslagen. Analyse van de resultaten tot nu toe en nieuwe inzichten en ervaringen zijn de aanleiding geweest om de lopende broedvogelprojecten in aangepaste vorm voort te zetten. Dit vindt zijn weerslag in de nieuwe handleiding.

Het nieuwe SOVON-broedvogelprogramma is opgesplitst in monitoring en niet-monitoring. Het monitoring deel bestaat uit:

1. BMP voor algemene soorten
2. BMP/W voor weidevogels
3. Z/S voor bepaalde zeldzame en schaarse soorten
4. K/Z voor bepaalde kolonievogels en zeldzame soorten

De niet-monitoring bestaat uit één onderdeel: verspreidingsonderzoek (steekproefonderzoek).

Het BMP werkt met kleine proefvlakken (10-250 ha), waarin alle soorten moeten worden geteld. BMP/W komt hier grotendeels mee overeen, alleen moeten 24 soorten weidevogels worden geteld. K/Z

en Z/S werken met kwartblokken (625 ha) of eventueel grote telgebieden (250-1.000 ha). Voor K/Z moeten 16 kolonievogels en 18 zeldzame soorten worden geteld en voor Z/S 63 (andere) zeldzame en schaarse soorten. Het verschil tussen K/Z en Z/S zit vooral in het type onderzoek dat nagestreefd wordt: landdekkend (K/Z) dan wel steekproefsgewijs (Z/S).

In de handleiding wordt uitgebreid ingegaan op de nieuwe aanpak van het broedvogelonderzoek. Voor meer vragen kunt u altijd terecht bij de SOVON-coördinator in uw district. Overigens behouden de gegevens die in de afgelopen jaren in het kader van de monitoring projecten zijn verzameld, uiteraard hun waarde, en zullen deze ook na de herziening van het programma gebruikt worden bij indexberekeningen en andere bewerkingen. SOVON hoopt dat de nieuwe aanpak en handleiding een nieuwe impuls zullen geven aan het broedvogelwerk.

De nieuwe handleiding is gratis verkrijgbaar bij één van de twee districtscoördinatoren in Limburg of het centrale SOVON kantoor in Beek-Ubbergen (adressen: zie laatste pagina in dit tijdschrift).

Coördinatie watervogeltellingen in Limburg

Met ingang van 1993 wordt de coördinatie van de landelijke watervogeltellingen overgenomen door SOVON. Deze overname zal consequenties hebben voor de tellers, die hierover reeds zijn ingelicht. SOVON richt zich daarbij met name op een verbetering van de kwaliteit van de tellingen en een verbetering van de methodiek, uitgaande van de hoofddoelstelling monitoring van watervogelpopulaties in Nederland. Ten aanzien van de coördinatie van de tellingen in Limburg is er ook nieuws te melden. Onlangs heeft namelijk Frans Schaakxs, coördinator namens de Vogelwacht Limburg, te kennen gegeven zijn taken aan het eind van het lopende telseizoen over te willen dragen. In nauwe onderlinge samenwerking tussen de Vogelwacht Limburg, de Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap en SOVON is besloten dat de nieuwe coördinator, Ton Cuijpers, per 1 september 1993 de taken overneemt.

Het streven van SOVON is te komen tot een totale telling van de Limburgse Maas en alle Maasplassen. Om dit te realiseren is de medewerking van enthousiaste watervogeltellers nodig. Buiten de reeds jaren actieve tellers is er behoefte aan nieuwe tellers.

Belangstellenden kunnen zich wenden tot onderstaand adres.

Ton Cuijpers, Wilhelminalaan 26, 6107 AK Stevensweert. tel. 04755-1579.

Project Boerenwaluw en Gierzwaluw

In 1993 wordt door SOVON en Vogelbescherming een onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van de Boerenwaluw en de Gierzwaluw in Nederland. Er wordt verondersteld dat beide soorten in Nederland achteruit gaan. Dit blijkt uit verschillende tellingen en de in 1991 gehouden stadsvogelenquête van SOVON. Als oorzaken van deze achteruitgang worden genoemd de land- en stedenbouwkundige ontwikkelingen. Hard cijfermateriaal over de ontwikkeling van de stand is echter schaars en ook in het SOVON-materiaal zijn beide soorten nog onderbelicht. Het veldonderzoek van 1993 zal zich richten op het verzamelen van gegevens over broedvogelaantallen en nestplaatskeuze.

Onderzoeksvraag

Wat zijn de toekomstperspectieven van de Boerenwaluw en de Gierzwaluw in Nederland gelet op de huidige en vroegere nestplaatskeus? Deelvragen zijn:

- wat zijn de karakteristieken van de nestplaats van beide soorten?
- hoe wordt de beschikbaarheid van nestplaatsen beïnvloed?

Tellen: hoe, wat en wanneer?

Boerenwaluw

- Wanneer? Tussen 1 juni en 25 juni
 Hoe vaak? 1 keer
 Hoe? Systematisch alle objecten langs gaan en nauwgezet controleren
 Wat? 1. Aantal nesten tellen
 2. Nestplaats beschrijven
 Waar? Atlaskwartblok

Gierzwaluw

- Wanneer? Tussen 1 juni en 10 juli
 Hoe vaak? 2 keer
 Hoe? In dorpen en steden: op regelmatige

- afstand posten en invliegende vogels tellen.
- In buitengebied: deels posten op geschikte plaatsen, deels langzaam fietsend langs verspreide bebouwing, broedplaatsen lokaliseren.
- Wat ? 1. Aantal invliegers tellen, vlieg-bewegingen gebruiken als aanvullende waarnemingen.
2. Nestplaatsen beschrijven.
- Waar ? In dorpen en steden: volledige bebouwde kom of wijken (volgens logische grenzen).
In buitengebied: atlaskwartblok.

Ringproject

Bij het Vogeltrekstation te Heteren loopt een Ringproject Boerenzwaluw. In een zevental gebieden in Nederland zal intensief worden geringd en geteld.

Het ringproject richt zich op broedsucces, overleving, dispersie van jonge Boerenzwaluwen, plaatstrouw en de aantalsontwikkeling van de soort in de onderzoeksgebieden. Coördinator van dit project is Bennie van den Brink. De onderzoeksgebieden van het ringproject zijn gelegen in Friesland, Veluwe, Twente, Grote Rivieren, Zuid-Holland, Zeeland en in het zuidelijk Peelgebied (distrikt 17, Limburg-Noord). Voor deze gebieden is overleg nodig tussen de mensen van het ringproject en SOVON. Belangstellenden -voor informatie, telformulieren, handleiding- worden verzocht contact op te nemen met:

Mark Bakker, coördinator Project Boerenzwaluw en Gierzwaluw, p/a. SOVON, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen (tel. 08895-43753).

Voor informatie over het ringproject: Bennie van den Brink, p/a. Postbus 70, 6666 ZG Heteren (tel. 05252-1347).

Mededelingen

Provinciale avifaunakartering 1993: een topjaar ?

Het vierde jaar in successie voert de provincie Limburg, Bureau Landelijk Gebied, een vlakdekkende avifaunakartering uit. Dit jaar wordt het ca. 25.000 ha metende gebied aan de oostzijde van de Maas tussen Mook en Venlo onderzocht. Sedert 22 maart wordt dit gebied door een zevental provinciale avifaunakartermers uitgekamd.

Reeds voor het begin van het veldwerk werd er druk gespeculeerd over hetgeen onze mensen in het rijk met natuurgebieden bedeelde onderzoeksgebied zouden aantreffen. Vermaarde gebieden als de Mokerheide, de Sint Jansberg, het Quin, de Bergerheide, het nationaal park i.o. de Hamert, de Ravenvennen en het Zwartwater zouden immers dit jaar hun ornithologische geheimen moeten prijs geven. Reeds in de eerste weken van het veldwerk bleek dat zelfs de stoutse verwachtingen waar gemaakt werden. Eén van de karteerders had het genoeg om een baltsende Raaf in zijn kijker te krijgen. Regelmatig werden door de in Siebengewald gestationeerde mensen de venen op de Bergerheide bezocht, hetgeen naast Zomertalingen en een paartje Grutto's een waarneming van een Koereiger (zie elders in dit nummer) opleverde. De waarnemingen van Zwartkopmeeuwen in hetzelfde gebied bete-

kent dat deze soort ook aan de oostzijde van de Maas vaste voet aan de grond begint te krijgen.

De bossen in het gebied blijken rijk aan roofvogels, Gekraagde Roodstaarten, Wielewalen en Fluiters te zijn. Voor het eerst sedert de aanvang van de broedvogelkartering in 1990 werden er twee territoria van de Watersnip met een grote broedzekerheid vastgesteld. Op de Hamert werd de Grauwe Klauwier weer vastgesteld.

Begin mei waren de karteerders getuige van een spectaculaire doortrek van Wespandieven, waarbij vele 100-den vogels over het studiegebied trokken (zie elders in dit nummer). Vrij veel waarnemingen van trekkende Visarenden en wouwen werden er dit voorjaar gedaan. Op de Hamert werd een eenmalige waarneming van een Cetti's Zanger verricht. De verwachting was dat in de derde bezoekronde in juni de stroom spectaculaire waarnemingen zou opdrogen. Deze voorspelling is tot groot genoegen van de karteerders niet uitgekomen. Een roepende Kwartelkoning en verschillende waarnemingen van een Rode Wouw op een bepaalde locatie blijven de spanning er in houden.

Helaas is niet alles rozegeur en maneschijn. De in de afgelopen jaren vastgestelde territoria van de Ortolaan op de Bergerheide en de Hamert bleken in 1993 niet meer bezet te zijn. Dit geldt ook voor de traditionele lokatie het Wellsch Meer.

Desondanks maakt het onderzoeksgebied de benaming "de groene ruggegraat van Noord-Limburg" geheel waar. Naar verwachting verschijnt de rapportage van deze broedvogelkartering eind 1994.

Boena van Noorden, Provincie Limburg, Bureau Landelijk Gebied, Postbus 5700, 6202 MA Maastricht

niet meer opnieuw ingestuurd te worden. Alle overige waarnemingen zijn van harte welkom en kunnen tot 1 maart 1994 worden ingestuurd naar:

Vogelwerkgroep 'De Peel', t.a.v. Carlo van Seggelen, Nieuwendijk 101, 1712 EL Someren-Eind (tel. 04937-91069)

Vogelwaarnemingen van de Groote Peel gevraagd

In 1994 zal de Vogelwerkgroep 'De Peel' een aanvang nemen met het schrijven van een uitgebreide avifauna van het natuurgebied de Groote Peel. Er wordt daarom door de werkgroep al enige jaren extra veel energie gestoken in het tellen en karteren van broedvogels, pleisterende watervogels en overtrekkende vogels. Hoewel recente gegevens de boventoon zullen voeren in de nieuwe avifauna krijgen ook historische gegevens in relatie tot de ontwikkeling van de Groote Peel veel aandacht. Het ligt in de bedoeling om zoveel mogelijk vogelgegevens in de avifauna te verwerken. Daarom wil ik iedereen oproepen om vogelwaarnemingen uit de Groote Peel op te sturen naar onderstaand adres. Waarnemingen die al eerder gepubliceerd zijn of reeds aanwezig zijn in de waarnemingsarchieven van de Vogelwacht Limburg, de Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap of SOVON hoeven

Limburgse Vogels in een nieuw jasje

Zoals u uit het eerste nummer van *Limburgse Vogels* van dit jaar hebt kunnen opmaken, heeft het tijdschrift een ander uiterlijk gekregen. Belangrijke aanleiding daartoe was de mogelijkheid voor een tijdsbesparender en vlottere productiewijze. Het overstappen naar een ander DTP-bedrijf is meteen als gelegenheid aangegrepen om de lay-out te verbeteren. Ook kon op deze wijze de afdrukkwaliteit van de foto's worden verbeterd en is een nieuwe lay-out voor de kaft ontworpen.

De redactie hoopt dat de lezer het met ons eens is dat uiterlijk en leesbaarheid van het blad daarmee zijn verbeterd. Misschien een goede aanleiding om in uw kennissenkring één of meer nieuwe abonnees te zoeken? De redactie, en natuurlijk beide verenigingen die de uitgave van *Limburgse Vogels* mogelijk maken, zouden daar zeer blij mee zijn!

Redactie

Verschenen rapporten en verslagen

De broedvogels van het Zuidelijk Peelgebied 1991

Auteurs: J. van der Coelen en C. van Seggelen. Rapport Provincie Limburg, Hoofdgroep R.O.V., Maastricht.

In mei 1993 verscheen bij de provincie Limburg het tweede onderzoeksrapport in het kader van het project "Avifaunakartering Limburg". Ditmaal wor-

den de resultaten over het broedseizoen 1991 van het Zuidelijk Peelgebied weergegeven. Het onderzochte gebied ligt in de gemeenten Nederweert, Meijel, Helden, Heythuysen, Maasbree en Kessel en wordt in het noorden begrensd door de provinciegrens en de A67/E34, in het oosten door de Maas, in het zuiden door de denkbeeldige lijn Neer-Leveroy en in het westen door de kanalen Wesseem-Nederweert en de Zuid-Willemsvaart.

De provinciale karteerders stelden in het ruim 30.000 ha metende gebied 125 soorten broedvogels vast.

Hiervan zijn de territoria van het Woudaapje, Purperreiger, Ortolaan en Zwartkopmeeuw de meest bijzondere. Voor soorten als Blauwborst, Geoorde Fuut, Kleine Karekiet, Krakeend, Slobeend en Zwarte Stern herbergt het Zuidelijk Peelgebied meer dan 50% van de Limburgse populatie. Onder de tien talrijkste soorten die kwantitatief geïnventariseerd zijn bleken zich maar liefst drie Rode-lijst soorten te bevinden. Dit zijn de Grasmus (725 territoria), de Geelgors (628 territoria) en de Patrijs (514 territoria). De gebieden met de hoogste ornithologische waarden zijn de Grootte Peel, de weidevogelgebieden ten westen en ten zuiden van de Grootte Peel, het Sarsven en de Banen, Landgoed 't Kruis, de Krayelheide, het Koelbroek, het Dubbroek en de Weerdbeemden. Belangstellenden kunnen het rapport tegen betaling van f 25,- bestellen bij de Bibliotheek van de Provincie Limburg (tel. 043-897382).

Boena van Noorden

Budelco natuurlijk

*Auteurs: W. Blom, J. Gabriëls & H. Lehaen (red.).
Uitgave: Budelco B.V., 1992. 118 pagina's.*

In de nabije omgeving van zinkfabriek Budelco te Budel heeft zich in de loop der jaren een natuurlijke

gebied van ca. 900 ha ontwikkeld. Met name de avifauna heeft zich in dit gebied zeer goed kunnen ontwikkelen. Begin 1989 is, op initiatief van de directie van dit bedrijf, gestart met het inventariseren van de flora en fauna van deze terreinen. De resultaten van dit inventarisatie-onderzoek zijn gebundeld in het enigzins populaire boekje "Budelco natuurlijk".

Bijna de helft van dit boekje (ca. 60 pagina's) is gewijd aan de avifauna van het terrein. De rest van dit boekwerkje behandelt in het kort het landschapstype, de insecten, zoogdieren, reptielen en amfibieën. Door het populaire karakter van het boekje blijft bij al deze onderwerpen enige diepgang achterwege. Dit geldt eveneens voor het hoofdstuk avifauna: op de inventarisatiemethode wordt slechts summier ingegaan, terwijl de resultaten per soort slechts kort worden besproken. Het geheel is opgesierd met foto's van uitstekende kwaliteit, maar helaas is niet geschroomd om ook nestfoto's te plaatsen.

Tot de meest zeldzame broedvogels van dit gebied kunnen worden gerekend: Geoorde Fuut, Roerdomp, Zomertaling, Porseleinhoen en Zwartkopmeeuw. Tot voor kort broedden ook de Nachtzwaluw en Duinpieper in het gebied. De Nachtzwaluw werd na 1989 en de Duinpieper na 1990 niet meer als broedvogel aangetroffen. Door de vogelrijkdom van het gebied zou een observatiehut op een geschikte plaats zeker een aanwinst zijn.

Henk Swinkels

Coördinatie projecten en soortonderzoeken in Limburg

Projecten

Broedvogel Monitoring Project (BMP)

SOVON, t.a.v. A.J. van Dijk, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen. Tel. 08895-43753.

Bijzondere Soorten Project (BSP)

District Noord-Limburg:
E. van Asseldonk, Aldrinstraat 16,
6071 BG Swalmen. Tel. 04740-4909

District Zuid-Limburg:
F. Schepers, Ophoven 56, 6133 XW Sittard.
Tel. 046-528863.

of: Antwoordnummer 2505,
6573 ZH Beek-Ubbergen. Tel. 08895-43753.

Punt Transect Tellingen (PTT)

SOVON, t.a.v. W. Hagemeijer (adres: zie boven).

Trektellingen

LWVT, coördinator Zuid-Nederland:
C. van Seggelen, Nieuwendijk 101,
5712 EL Someren-Eind.

Watervogeltellingen

Coördinator Limburg:
T. Cuijpers, Wilhelminalaan 26,
6107 AK Stevensweert. Tel. 04755-1579.

Ringterugmeldingen (rubriek Limburgse Vogels)

R. Schols, Dr. Nolenslaan 85-I,
6136 GK Sittard. Tel. 046-527892.

Bekentellingen Zuid-Limburg

F. Schepers (adres: zie boven).

Dwaalgasten en zeldzaamheden (DBA/CDNA)

Inlichtingen, contactpersoon:
M. Berlijn, Raadhuispark 43,
6191 AG Beek. Tel. 046-379703.

Soortonderzoeken

Kerkuil

Provinciale coördinator: H. Gillissen, Schuttendaal 23, 6228 KC Maastricht. Tel. 043-619597.

Coördinator Noord-Limburg: M. Schols, Zellersacker 13-08, 6546 HD Nijmegen. Tel. 080-785444.

Coördinator Midden-Limburg: J. Leunissen, p/a. Stichting IKL, Postbus 154, 6040 AD Roermond. Tel. 04750-31200.

Coördinator Zuid-Limburg: F. Blezer, p/a. Stichting IKL, Postbus 154, 6040 AD Roermond. Tel. 04750-31200.

Oeverzwaluw

Coördinator Limburg:
J. Willems, Bellenkampweg 57, 6438 KE Oirsbeek.
Tel. 04492-2607.

Huiszwaluw

Coördinatoren Limburg:
W. Boesten & S. Holka, Postbus 5038,
6401 GA Heerlen. Tel. 045-216615.

Boerenzwaluw en Gierzwaluw

SOVON, t.a.v. M. Bakker (adres: zie boven).

Ortolaan

Boena van Noorden, Maassingel 144,
5751 VS Deurne. Tel. 04930-20189.

Roek

Kolonietellingen:
J. Ummels, Essendijk 15, 6243 BH Geulle.
Tel. 043-645606.

Aalscholver

Slaapplaatstellingen:
F. Schepers (adres: zie boven).

Kraanvogel

H. Wessels, Bredevoortsestraatweg 115,
7121 BG Aalten. Tel. 05437-74437.

LIMBURGSE VOGELS

Jaargang 4, nummer 2, juni 1993

Artikelen

- 29 Broedende roofvogels in zuidelijk Limburg in 1986-90: een bewerking van BSP-materiaal (*Fred Hustings & Frans Schepers*)
- 37 Scheuren van grasland in het Schepersberg Peelke (gem. Meyel): effecten op de weidevogels (*Werkgroep Behoud de Peel*)
- 42 De Kerkuil in de Roerstreek (*Piet Beckers, Vogelwerkgroep Roerstreek*)

Bijzondere waarnemingen

- 47 Opmerkelijk veel doortrekkende Zwartkoppen in de Grootte Peel in najaar 1992 (*Fons Aelberts & Boena van Noorden*)
- 48 Broedgeval van een Waterspreeuw in Zuid-Limburg (*Frans Schepers & Karel Lemmens*)
- 48 Koereiger te Bergen, april 1993 (*Eddy Nieuwstraten*)
- 49 Onverwacht vroege en massale trek van Wespensdieven in voorjaar 1993 (*Ran Schols*)

SOVON in de regio

- 52 PTT-routes vacant
- 52 Nieuwe handleiding broedvogelmonitoring
- 53 Coördinatie watervogeltellingen in Limburg
- 53 Project Boerenzwaluw en Gierzwaluw

Mededelingen

- 54 Provinciale avifaunakartering 1993: een topjaar ? (*Boena van Noorden*)
- 55 Vogelwaarnemingen van de Grootte Peel gevraagd (*Carlo van Seggelen*)
- 55 Limburgse Vogels in een nieuw jasje (*Redactie*)

Verschenen rapporten en verslagen

- 55 De broedvogels van het Zuidelijk Peelgebied 1991 (*Boena van Noorden*)
- 56 Budelco natuurlijk (*Henk Swinkels*)